

מחברת ברכות - א

מסכת ברכות פרק א

(ב,א) משנה: מאימתי קורין את שמע בערבין? משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן! עד סוף האשמורה הראשונה, דברי ר' אליעזר. וחכמים אומרים: עד חצות. **רבן גמליאל** אומר: עד שיעלה עמוד השחר. מעשה, ובאו בניו מבית המשתה. אמרו לו: "לא קרינו את שמע!" אמר להם: "אם לא עלה עמוד השחר, חייבין אתם לקרות!" ולא זו בלבד אמרו, אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואברים, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. וכל הנאכלים ליום אחד, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. אם כן, למה אמרו חכמים עד חצות? כדי להרחיק אדם מן העבירה!

גמרא: {תנא היכא קאי, דקתני "מאימתי"?!} {ותו: מאי שנא דתני בערבית ברישא?! לתני דשחרית ברישא?!} כתנא אקרא קאי, דכתיב: (דברים ו) "בשכבך ובקומך", והכי קתני: זמן קריאת שמע דשכיבה, אימת? משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן! <אוי בעית, אימא: יליף מברייתו של עולם, דכתיב: (בראשית א) "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד!"

{אי הכי, סיפא דקתני: "בשחר מברך שתים לפניך ואחת לאחריה, ובערב מברך שתים לפניך ושתים לאחריה", לתני דערבית ברישא?!} כתנא פתח בערבית, והדר תני בשחרית. עד דקאי בשחרית, פריש מילי דשחרית, והדר פריש מילי דערבית

אמר מר: משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן -- {מכדי כהנים, אימת קא אכלי תרומה? משעת צאת הכוכבים! - לתני: "משעת צאת הכוכבים"!} <מלתא אגב אורחיה קמשמע לן - כהנים, אימת קא אכלי בתרומה? משעת צאת הכוכבים! והא קמשמע לן דכפרה לא מעכבא, כדתניא: (ויקרא כב) "ובא השמש וטהר" - ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה, ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה!

{וממאי דהאי "ובא השמש" ביאת השמש, והאי "וטהר" טהר יומא?!} **(ב,ב)** דילמא ביאת אורו הוא, ומאי "וטהר"? טהר גברא?! <אמר **רבה בר רב שילא:** אם כן, לימא קרא "וטהר" - מאי "וטהר"? טהר יומא! כדאמרי אינשי: "איערב שמשא ואדכי יומא"!

מחברת ברכות - א

במערבא, הא דרבה בר רב שילא לא שמיע להו, ובעו לה מיבעיא:
האי "ובא השמש" ביאת שמשו הוא, ומאי "וטהר"? - טהר יומא?
או דילמא, ביאת אורו הוא, ומאי "וטהר"? - טהר גברא? אהדר
פשטו לה מברייתא, מדקתני בברייתא: "סימן לדבר צאת
הכוכבים" - שמע מינה: ביאת שמשו הוא, ומאי "וטהר"? - טהר
יומא!

אמר מר: משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן -- {ורמינהו:
מאימתי קורין את שמע בערבין? משהעני נכנס לאכול פתו במלח,
עד שעה שעומד ליפטר מתוך סעודתו!?! כסיפא ודאי פליגא
אמתניתין - רישא, מי לימא פליגי אמתניתין?! לא! עני וכהן חד
שיעורא הוא!

{ורמינהו: מאימתי מתחילין לקרות קריאת שמע בערבית? משעה
שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות, דברי ר' מאיר.
וחכמים אומרים: משעה שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן. סימן
לדבר: צאת הכוכבים. ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר,
שנאמר: (נחמיה ד) "ואנחנו עושים במלאכה, וחצים מחזיקים
ברמחים, מעלות השחר עד צאת הכוכבים", ואומר: "והיו לנו
הלילה משמר, והיום מלאכה" # ומאי "ואומר"? כוכי תימא: מכי
ערבא שמשא ליליא הוא, ואינהו דמחשכי ומקדמי - תא שמע:
"והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה" #

~קא סלקא דעתך דעני ובני אדם חד שיעורא הוא, ואי אמרת עני
וכהן חד שיעורא הוא, חכמים היינו רבי מאיר! - אלא שמע מינה:
עני שיעורא לחוד, וכהן שיעורא לחוד!?! לא! עני וכהן חד שיעורא
הוא, ועני ובני אדם לאו חד שיעורא הוא!

{ועני וכהן חד שיעורא הוא?! - ורמינהו: מאימתי מתחילין לקרות
שמע בערבין? משעה שקדש היום בערבי שבתות, דברי ר' אליעזר.
רבי יהושע אומר: משעה שהכהנים מטוהרים לאכול בתרומתן.
רבי מאיר אומר: משעה שהכהנים טובלין לאכול בתרומתן. אמר
לו ר' יהודה: והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים?! ר' חנינא
אומר: משעה שעני נכנס לאכול פתו במלח. ר' אחאי, ואמרי לה ר'
אחא אומר: משעה שרוב בני אדם נכנסין להסב ~ ואי אמרת: עני
וכהן חד שיעורא הוא, ר' חנינא היינו ר' יהושע! - אלא לאו שמע
מינה: שיעורא דעני לחוד ושיעורא דכהן לחוד - שמע מינה!

מחברת ברכות - א

הי מנייהו מאוחר? <מסתברא דעני מאוחר! דאי אמרת דעני מוקדם, ר' חנינא היינו ר' אליעזר - אלא לאו שמע מינה דעני מאוחר - שמע מינה!

אמר מר: אמר ליה **רבי יהודה**: והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים! -- {שפיר קאמר ליה רבי יהודה לרבי מאיר!?! אורי מאיר, הכי קאמר ליה: מי סברת דאנא אבין השמשות דידך קא אמינא?! אנא אבין השמשות דרבי יוסי קא אמינא! דאמר **רבי יוסי**: בין השמשות כהרף עין, זה נכנס וזה יוצא, ואי אפשר לעמוד עליו!

(ג,א) {קשיא דר' מאיר אדר' מאיר! אתרי תנאי אליבא דר' מאיר! {קשיא דר' אליעזר אדר' אליעזר! אתרי תנאי אליבא דר' אליעזר! <אויבעית, אימא: רישא לאו ר' אליעזר היא!

עד סוף האשמורה הראשונה, דברי **ר' אליעזר** -- מאי קסבר ר' אליעזר? אי קסבר שלש משמרות הוי הלילה, לימא: "עד ארבע שעות"?! ואי קסבר: ארבע משמרות הוי הלילה, לימא: עד שלש שעות?! <לעולם קסבר שלש משמרות הוי הלילה, והא קמשמע לן דאיכא משמרות ברקיע ואיכא משמרות בארעא! דתניא: **ר' אליעזר** אומר: שלש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי, שנאמר: (ירמיהו כה) "ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאוג ישאג על נוהו" וסימן לדבר: משמרה ראשונה חמור נוער; שניה, כלבים צועקים; שלישית, תינוק יונק משדי אמו, ואשה מספרת עם בעלה!

מאי קא חשיב ר' אליעזר? אי תחלת משמרות קא חשיב, תחלת משמרה ראשונה, סימנא למה לי?! אורתא הוא! אי סוף משמרות קא חשיב, סוף משמרה אחרונה למה לי?! סימנא יממא הוא! <אלא חשיב סוף משמרה ראשונה, ותחלת משמרה אחרונה, ואמצעית דאמצעיתא! <אויבעית, אימא: כולהו סוף משמרות קא חשיב, וכי תימא: אחרונה לא צריך - למאי נפקא מינה? למיקרי קריאת שמע למאן דגני בבית אפל, ולא ידע זמן קריאת שמע אימת - כיון דאשה מספרת עם בעלה, ותינוק יונק משדי אמו, ליקום וליקרי!

מחברת ברכות - א

אמר **רב יצחק בר שמואל** משמיה **דרב**: שלש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי, ואומר: "אוי לבנים, שבעונותיהם החרבתי את ביתי, ושרפתי את היכלי, והגליתים לבין אומות העולם!"

תניא: אמר ר' **יוסי**: פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל. בא אליהו, זכור לטוב, ושמר לי על הפתח עד שסיימתי תפלתי. לאחר שסיימתי תפלתי, אמר לי: "שלום עליך, רבי!" ואמרתי לו: "שלום עליך, רבי ומורי!" ואמר לי: "בני! מפני מה נכנסת לחורבה זו?" אמרתי לו: "להתפלל!" ואמר לי: "היה לך להתפלל בדרך!" ואמרתי לו: "מתיירא הייתי שמא יפסיקו בי עוברי דרכים!" ואמר לי: "היה לך להתפלל תפלה קצרה!" - באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים: למדתי שאין נכנסין לחורבה, ולמדתי שמתפללין בדרך, ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה

ואמר לי: "בני! מה קול שמעת בחורבה זו?" ואמרתי לו: "שמעתי בת קול שמנהמת כיונה, ואומרת: "אוי לבנים, שבעונותיהם החרבתי את ביתי, ושרפתי את היכלי, והגליתים לבין האומות!" ואמר לי: "חייך וחיי ראשך! לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך! ולא זו בלבד, אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין: "יהא שמיה הגדול מבורך", הקב"ה מנענע ראשו ואומר: "אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך! מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים, שגלו מעל שולחן אביהם!"

תנו רבנן: מפני שלשה דברים אין נכנסין לחורבה: מפני חשד, מפני המפולת, ומפני המזיקין

מפני חשד -- {ותיפוק ליה משום מפולת?! (ג,ב) אבחדתי!} ותיפוק ליה משום מזיקין?! אבתרי! {אי בתרי, חשד נמי ליכא?! אבתרי ופריצי!}

מפני המפולת -- {ותיפוק ליה משום חשד ומזיקין?! אבתרי וכשרי!}

מחברת ברכות - א

מפני המזיקין -- {ותיפוק ליה מפני חשד ומפולת!?! <בחורבה
חדתי, ובתרי, וכשרי! {אי בתרי, מזיקין נמי ליכא?! <במקומן
חיישינן! <אואיבעית, אימא: לעולם בחד, ובחורבה חדתי דקאי
בדברא, דהתם משום חשד ליכא, דהא אשה בדברא לא שכיחא,
ומשום מזיקין איכא!

תנו רבנן: ארבע משמרות הוי הלילה, דברי רבי. ר' נתן אומר:
שלש

גמאי טעמא דר' נתן? <דכתיב: (שופטים ז) "ויבא גדעון ומאה
איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמורת התיכונה" - תנא:
אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה! {ורבי, מאי תיכונה? <אחת
מן התיכונה שבתוכונות! ור' נתן: מי כתיב "תיכונה שבתוכונות"?!
"תיכונה" כתיב!

גמאי טעמא דרבי? <אמר ר' זריקא אמר ר' אמי אמר ר' יהושע בן
לוי: כתוב אחד אומר: (תהלים קיט) "חצות לילה אקום להודות
לך על משפטי צדקך", וכתוב אחד אומר: (תהלים קיט) "קדמו
עיני אשמורות" - הא כיצד? ארבע משמרות הוי הלילה!

ור' נתן סבר לה כרבי יהושע, דתנן: ר' יהושע אומר: עד שלש
שעות, שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות - שית דליליא ותרת
דיממא, הוו להו שתי משמרות. רב אשי אמר: משמרה ופלגא נמי,
"משמרות" קרו להו!

ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי: אין
אומרין בפני המת אלא דבריו של מת. אמר רבי אבא בר כהנא:
לא אמרן אלא בדברי תורה, אבל מילי דעלמא, לית לן בה.
ואיכא דאמרי: אמר רבי אבא בר כהנא: לא אמרן אלא אפילו¹
בדברי תורה, וכל שכן מילי דעלמא!

{ודוד, בפלגא דליליא הוה קאי?! מאורתא הוה קאי! דכתיב:
(תהלים קיט) "קדמתי בנשף ואשועה!" #גוממאי, דהאי "נשף"
אורתא הוא? <דכתיב: (משלי ז) "בנשף בערב יום באישון לילה

1 יש שלא גורסים

ואפילה!"# <אמר **רב אושעיא** אמר **רבי אחא**: הכי קאמר דוד²:
מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה! <<**רבי זירא** אמר: עד
חצות לילה היה מתנמנם כסוס - מכאן ואילך היה מתגבר כארי
<<**רב אשי** אמר: עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה - מכאן
ואילך, בשירות ותשבחות!

{ו"נשף" אורתא הוא?! הא "נשף" צפרא הוא! דכתיב: (שמואל א
ל) "ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם" - מאי? לאו מצפרא
ועד ליליא?! <לא! מאורתא ועד אורתא! {אי הכי, לכתוב מ"הנשף
ועד הנשף" או "מהערב ועד הערב"?! | <אלא אמר **רבא**: תרי נשפי
הו - נשף ליליא, ואתי יממא, נשף יממא, ואתי ליליא!

{ודוד, מי הוה ידע פלגא דליליא אימת?! - השתא משה רבינו לא
הוה ידע, דכתיב: (שמות יא) "כחצות הלילה אני יוצא בתוך
מצרים" - מאי "כחצות"? - אילימא דאמר ליה קודשא בריך הוא
"כחצות", מי איכא ספיקא קמי שמיא?! - אלא דאמר ליה:
"בחצות", ואתא איהו ואמר: "כחצות" - אלמא, מספקא ליה!

אודוד הוה ידע?! דוד סימנא הוה ליה! דאמר **רב אחא בר ביזנא**
אמר **ר' שמעון חסידא**: כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד,
וכיון שהגיע חצות לילה, בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו.
מיד, היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר. כיון שעלה
עמוד השחר, נכנסו חכמי ישראל אצלו. אמרו לו: "אדונינו המלך!
עמד ישראל צריכין פרנסה!" אמר להם: "לכו והתפרנסו זה מזה!"
אמרו לו: "אין הקומץ משביע את הארי, ואין הבור מתמלא
מחוליתו!" אמר להם: "לכו ופשטו ידיכם בגדוד!" מיד, יועצים
באחיתופל, ונמלכין בסנהדרין, ושואלין באורים ותומים

אמר **רב יוסף**: מאי קרא? (דברי הימים א כז:לד) "ואחרי
אחיתופל, בניהו בן יהוידע³, ואביתר, ושר צבא למלך, יואב" -
"אחיתופל" - זה יועץ - וכן הוא אומר: (שמואל ב טז:כג) "ועצת
אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש" בדבר
האלהים"; (**ד,א**) "בניהו בן יהוידע" - זה סנהדרין; "ואביתר" -
אלו אורים ותומים - וכן הוא אומר: (שמואל ב כ:כג) "ובניהו בן
יהוידע על הכרתי ועל הפלתי" - ולמה נקרא שמם "כרתי ופלתי"?

2 יש שלא גורסים

3 כך הגרסה לפננו, אבל בספרי נביאים המדויקים "יהוידע בן בניהו"

4 "איש" קרי ולא כתיב

מחברת ברכות - א

"כרתי", שכורתים דבריהם; "פלתי", שמופלאים בדבריהם! ואחר כך "שר צבא למלך, יואב"

אמר **רב יצחק בר אדא**, ואמרי לה: אמר **רב יצחק בריה דרב אידי**: מאי קרא? - (תהלים נז) "עורה כבודי, עורה הנבל וכנור, אעירה שחר!"

<<רבי זירא אמר: משה לעולם הוה ידע, ודוד נמי הוה ידע - זוכיון דדוד הוה ידע, כנור למה ליה? כלאתעורי משנתיה! זוכיון דמשה הוה ידע, למה ליה למימר "כחצות"? כמשה קסבר: שמא יטעו אצטגניני פרעה, ויאמרו: משה בדאי הוא! דאמר מר: למד לשונך לומר: "איני יודע", שמא תתבדה ותאחז!

<<רבי אשי אמר: בפלגא אורתא דתליסר, נגהי ארבסר, הוה קאי. והכי קאמר משה לישראל: אמר הקב"ה: "למחר, כחצות הלילה כי האידנא, אני יוצא בתוך מצרים!"

(תהלים פו) "לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני" - לוי ור' יצחק: חד אמר: כך אמר דוד לפני הקב"ה: רבונו של עולם! לא חסיד אני! שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות, ואני (תהלים קיט) "חצות לילה אקום להודות לך"

ואידך: כך אמר דוד לפני הקב"ה: רבונו של עולם! לא חסיד אני! שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם, ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא, כדי לטהר אשה לבעלה! ולא עוד, אלא כל מה שאני עושה, אני נמלך במפיבשת רבי, ואומר לו: "מפיבשת רבי! יפה דנתי? יפה חייבתי? יפה זכיתי? יפה טהרתי? יפה טמאתי?" ולא בושתי!

אמר ר' יהושע בריה דרב אידי: מאי קרא? (תהלים קיט) "ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש!"

תנא: לא "מפיבשת" שמו, אלא "איש בשת" שמו! ולמה נקרא שמו "מפיבשת"? שהיה מבייש פני דוד בהלכה! לפיכך זכה דוד, ויצא ממנו כלאב. ואמר ר' יוחנן: לא "כלאב" שמו, אלא "דניאל" שמו! ולמה נקרא שמו "כלאב"? שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה! ועליו אמר שלמה בחכמתו: (משלי כג) "בני, אם חכם לבך, ישמח

מחברת ברכות - א

לבי גם אני". ואומר: (משלי כז) "חכם בני, ושמח לבי, ואשיבה חורפי דבר"

{ודוד, מי קרי לנפשיה חסיד?! והכתיב: (תהלים כז) "לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים" - ותנא משמיה **דרבי יוסי**: למה נקוד על "לולא"? - אמר דוד לפני הקב"ה: "רבש"ע! מובטח אני בך, שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא - אבל אני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו. שמא יגרום החטא!" - כדר' יעקב בר אידי - **דר' יעקב בר אידי** רמי: כתיב: (בראשית כח) "והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך", וכתיב: (בראשית לב) "ויירא יעקב מאד" - אמר: "שמא יגרום החטא!" כדתניא: (שמות טו) "עד יעבור עמך ה', עד יעבור עם זו קנית" - "עד יעבור עמך ה'" - זו ביאה ראשונה; "עד יעבור עם זו קנית" - זו ביאה שנייה. מכאן אמרו חכמים: ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון, אלא שגרם החטא

וחכמים אומרים עד חצות -- חכמים, כמאן סבירא להו? אי כרבי אליעזר סבירא להו, לימרו כרבי אליעזר?! (**ד,ב**) ואי כרבן גמליאל סבירא להו, לימרו כרבן גמליאל?! <לעולם כרבן גמליאל סבירא להו, והא דקא אמרי "עד חצות", כדי להרחיק את האדם מן העבירה! כדתניא: חכמים עשו סייג לדבריהם, כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר: "אלך לביתי, ואוכל קימעה, ואשתה קימעה, ואישן קימעה, ואחר כך אקרא קריאת שמע ואתפלל", וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה! אבל אדם בא מן השדה בערב, נכנס לבית הכנסת - אם רגיל לקרות, קורא, ואם רגיל לשנות, שונה. וקורא קריאת שמע, ומתפלל, ואוכל פתו, ומברך. וכל העובר על דברי חכמים, חייב מיתה! #מאי שנא בכל דוכתא, דלא קתני "חייב מיתה", ומאי שנא הכא, דקתני "חייב מיתה"? <איבעית, אימא: משום דאיכא אונס שינה! <ואיבעית, אימא: לאפוקי ממאן דאמר: תפלת ערבית רשות - קמשמע לן דחובה!

אמר מר: קורא קריאת שמע ומתפלל - מסייע ליה לר' יוחנן, דאמר ר' יוחנן: איזהו בן העולם הבא? זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית! **רבי יהושע בן לוי** אומר: תפלות באמצע תקנום & במאי

מחברת ברכות - א

קא מפלגיי? <אי בעית, אימא קרא, אי בעית, אימא סברא - אי בעית אימא סברא - דר' יוחנן סבר: גאולה מאורתא נמי הוי, אלא גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא - ור' יהושע בן לוי סבר: כיון דלא הויא אלא מצפרא, לא הויא גאולה מעלייתא

ואי בעית, אימא קרא - ושניהם מקרא אחד דרשו, דכתיב: (דברים ו) "בשכבך ובקומך" - ר' יוחנן סבר: מקיש שכיבה לקימה - מה קימה, קריאת שמע ואחר כך תפלה, אף שכיבה נמי, קריאת שמע ואחר כך תפלה. ר' יהושע בן לוי סבר: מקיש שכיבה לקימה - מה קימה, קריאת שמע סמוך למטתו, אף שכיבה נמי, קריאת שמע סמוך למטתו

{מתלב מר בריה דרבינא: בערב מברך שתים לפניו ושתים לאחריה - ואי אמרת בעי לסמוך, הא לא קא סמך גאולה לתפלה, דהא בעי למימר "השכיבנו"? <אמרי: כיון דתקינו רבנן השכיבנו, כגאולה אריכתא דמיא! דאי לא תימא הכי, שחרית היכי מצי סמיך?! והא אמר רבי יוחנן: בתחלה אומר: (תהלים נא) "ה' שפתי תפתח", ולבסוף הוא אומר: (תהלים יט) "יהיו לרצון אמרי פי" - אלא התם, כיון דתקינו רבנן למימר "ה' שפתי תפתח", כתפלה אריכתא דמיא - הכא נמי, כיון דתקינו רבנן למימר השכיבנו, כגאולה אריכתא דמיא!

אמר רבי אלעזר אמר ר' אבינא: כל האומר: (תהלים קמה) "תהלה לדוד" בכל יום שלש פעמים, מובטח לו שהוא בן העולם הבא; מאי טעמא? - אילימא משום דאתיא באל"ף בי"ת - נימא: (תהלים קיט) "אשרי תמימי דרך", דאתיא בתמניא אפיין! ^ אלא משום דאית ביה (תהלים קמה) "פותח את ידך"? - נימא הלל הגדול, דכתיב ביה: (תהלים קלו) "נותן לחם לכל בשר" ~ אלא משום דאית ביה תרתי!

אמר רבי יוחנן: מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי? - מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל! דכתיב: (עמוס ה) "נפלה, לא תוסיף קום, בתולת ישראל"

במערבא מתרצי לה הכי: "נפלה ולא תוסיף לנפול עוד! קום בתולת ישראל!"

מחברת ברכות - א

אמר **רב נחמן בר יצחק**: אפילו הכי, חזר דוד וסמכן ברוח הקדש, שנאמר: (תהלים קמה) "סומך ה' לכל הנופלים"

אמר **ר' אלעזר בר אבינא**⁵: גדול מה שנאמר במיכאל יותר ממה שנאמר בגבריא! דאילו במיכאל כתיב: (ישעיהו ו) "ויעף אלי אחד מן השרפים", ואלו גבי גבריא כתיב: (דניאל ט:כא) "והאיש גבריא אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף נגע אלי כעת מנחת ערב" - גמאי משמע דהאי "אחד" מיכאל הוא? אמר **ר' יוחנן**: אתיא "אחד" "אחד" - כתיב הכא: "ויעף אלי אחד מן השרפים", וכתב התם: (דניאל י:ג) "והנה מיכאל, אחד השרים הראשונים בא לעזרני"

תנא: מיכאל באחת; גבריא בשתיים; אליהו בארבע; ומלאך המות בשמנה - ובשעת המגפה, באחת

אמר **ר' יהושע בן לוי**: אף על פי שקרא אדם קריאת שמע בבית הכנסת, מצוה לקרותו על מטתו. אמר **רב אסי**⁶: מאי קרא? (תהלים ד) "רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה!" אמר **רב נחמן: (ה,א)** אם תלמיד חכם הוא, אין צריך. אמר **אביי**: אף תלמיד חכם מיבעי ליה למימר חד פסוקא דרחמי, כגון: (תהלים לא) "בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' אל אמת"

אמר **ר' לוי בר חמא** אמר **ר' שמעון בן לקיש**: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר: "רגזו ואל תחטאו"; אם נצחו, מוטב - ואם לאו, יעסוק בתורה, שנאמר: "אמרו בלבבכם"; אם נצחו, מוטב - ואם לאו, יקרא קריאת שמע, שנאמר: "על משכבכם"; אם נצחו, מוטב - ואם לאו, יזכור לו יום המיתה, שנאמר: "ודומו סלה"

ואמר **ר' לוי בר חמא** אמר **ר' שמעון בן לקיש**: מאי דכתיב: (שמות כד) "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם"? "לוחות" - אלו עשרת הדברות; "תורה" - זה מקרא;

5 יש גורסים: "ר' אלעזר אמר ר' אבינא"
6 לפננו: ר' יוסי

מחברת ברכות - א

"והמצוה" - זו משנה; "אשר כתבת" - אלו נביאים וכתובים;
"להורותם, - זה גמרא - מלמד שכולם נתנו למשה מסיני!

אמר ר' **יצחק**: כל הקורא קריאת שמע על מטתו, כאלו אווז חרב של שתי פיות בידו, שנאמר: (תהלים קמט) "רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות בידם" מאי משמע? אמר **מר זוטרא** ואיתימא **רב אשי**: מרישא דענינא, דכתיב: "יעלזו חסידים בכבוד, ירננו על משכבותם", וכתב בתריה: "רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות בידם"

ואמר **רבי יצחק**: כל הקורא קריאת שמע על מטתו, מזיקין בדילין הימנו, שנאמר: (איוב ה) "ובני רשף יגביהו עוף", ואין "עוף" אלא תורה, שנאמר: (משלי כג) "התעף עיניך בו ואיננו", ואין "רשף" אלא מזיקין, שנאמר: (דברים לב) "מזי רעב, ולחומי רשף, וקטב מרי"י"

אמר **רבי שמעון בן לקיש**: כל העוסק בתורה, יסורין בדילין הימנו, שנאמר: "ובני רשף יגביהו עוף", ואין "עוף" אלא תורה, שנאמר: "התעף עיניך בו ואיננו", ואין "רשף" אלא יסורין, שנאמר: "מזי רעב ולחומי רשף"

{אמר ליה **רבי יוחנן**: הא, אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותן! שנאמר: (שמות טו) "ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך", ~אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, הקב"ה מביא עליו יסורין מכוערין, ועוכרין אותו, שנאמר: (תהלים לט) "נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר", ואין טוב אלא תורה, שנאמר: (משלי ד) "כי לקח טוב נתתי לכם, תורתני אל תעזבו"

אמר **רבי זירא** ואיתימא **רבי חנינא בר פפא**: בא וראה, שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם. מדת בשר ודם, אדם מוכר חפץ לחבירו - מוכר עצב ולוקח שמח. אבל הקב"ה אינו כן - נתן להם תורה לישראל ושמח, שנאמר: "כי לקח טוב נתתי לכם תורתני אל תעזבו"

מחברת ברכות - א

אמר **רבא** ואיתימא **רב חסדא**: אם רואה אדם שיסורין באין עליו, יפשפש במעשיו, שנאמר: (איכה ג) "נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'". פשפש ולא מצא, יתלה בבטול תורה, שנאמר: (תהלים צד) "אשרי הגבר אשר תיסרנו יה, ומתורתך תלמדנו". ואם תלה ולא מצא, בידוע שיסורין של אהבה הם, שנאמר: (משלי ג) "כי את אשר יאהב ה' יוכיח"

אמר **רבא** אמר **רב סחורה** אמר **רב הונא**: כל שהקב"ה חפץ בו, מדכאו ביסורין, שנאמר: (ישעיהו נג) "וה' חפץ דכאו החלי" גיכול אפילו לא קבלם מאהבה? תלמוד לומר: "אם תשים אשם נפשו" - מה אשם, לדעת - אף יסורין, לדעת! גואם קבלם, מה שכרו? - "יראה זרע יאריך ימים"! ולא עוד, אלא שתלמודו מתקיים בידו, שנאמר: "וחפץ ה' בידו יצלח!"

פליגי בה **רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא**: חד אמר: אלו הם יסורין של אהבה: כל שאין בהן בטול תורה, שנאמר: "אשרי הגבר אשר תיסרנו יה, ומתורתך תלמדנו". וחד אמר: אלו הם יסורין של אהבה: כל שאין בהן בטול תפלה, שנאמר: (תהלים סו) "ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי"

אמר להו **רבי אבא בריה דר' חייא בר אבא**: הכי אמר **ר' חייא בר אבא** אמר **ר' יוחנן**: אלו ואלו יסורין של אהבה הן, שנאמר: "כי את אשר יאהב ה' יוכיח"! - אלא מה תלמוד לומר: "ומתורתך תלמדנו"? אל תקרי "תלמדנו" אלא "תלמדנו" - דבר זה מתורתך תלמדנו, קל וחומר משן ועין: מה שן ועין, שהן אחד מאבריו של אדם, עבד יוצא בהן לחרות - יסורין, שממרקין כל גופו של אדם, על אחת כמה וכמה! והיינו דרבי שמעון בן לקיש, דאמר **רבי שמעון בן לקיש**: נאמר "ברית" במלח, ונאמר "ברית" ביסורין - נאמר ברית במלח, דכתיב: (ויקרא ב) "ולא תשבית מלח ברית", ונאמר ברית ביסורין, דכתיב: (דברים כח) "אלה דברי הברית" - מה ברית האמור במלח, מלח ממתקת את הבשר - אף ברית האמור ביסורין, יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם!

תניא: **רבי שמעון בן יוחאי** אומר: שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין. אלו הן: תורה, וארץ ישראל, והעולם הבא - תורה מנין? שנאמר: "אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו"; ארץ ישראל, דכתיב:

מחברת ברכות - א

(דברים ח) "כי כאשר ייסר איש את בנו, ה' אלהיך מיסרדך",
וכתיב בתריה: "כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה"; העולם הבא,
דכתיב: (משלי ו) "כי נר מצוה ותורה אור, ודרך חיים תוכחות
מוסר"

תני תנא קמיה דר' יוחנן: כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים, (ה),
(ב) וקובר את בנו, מוחלין לו על כל עונותיו. אמר ליה רבי יוחנן:
בשלמא תורה וגמילות חסדים, דכתיב: (משלי טז) "בחסד ואמת
יכופר עון" - "חסד" - זו גמילות חסדים, שנאמר: (משלי כא)
"רודף צדקה וחסד, ימצא חיים צדקה וכבוד"; "אמת" - זו תורה,
שנאמר: (משלי כג) "אמת קנה ואל תמכור" - אלא קובר את בנו,
מנין? כתנא ליה ההוא סבא משום ר' שמעון בן יוחאי: אתיא "עון"
"עון" - כתיב הכא: "בחסד ואמת יכופר עון", וכתב התם: (ירמיהו
לב) "ומשלם עון אבות אל חיק בניהם"

אמר ר' יוחנן: נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה {ונגעים לא?
והתניא: כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו, אינן
אלא מזבח כפרה?! כמזבח כפרה הו - יסורין של אהבה לא הוו!
<<אוי בעית, אימא: הא לן, והא להו! >>אוי בעית, אימא: הא
בצנעא, הא בפרהסיא!

{ובנים לא?! - היכי דמי? אילימא דהוו להו ומתו - והא אמר ר'
יוחנן: "דין גרמא דעשיראה ביר"?! >>אלא הא דלא הוו ליה כלל,
והא דהוו ליה ומתו!

רבי חייא בר אבא חלש. על לגביה ר' יוחנן. אמר ליה: "חביבין
עליך יסורין?" אמר ליה: "לא הן ולא שכרן!" אמר ליה: "הב לי
ידך!" - יהב ליה ידיה ואוקמיה

ר' יוחנן חלש. על לגביה ר' חנינא. אמר ליה: "חביבין עליך
יסורין?" אמר ליה: "לא הן ולא שכרן!" אמר ליה: "הב לי ידך!" -
יהב ליה ידיה ואוקמיה {אמאי?! לוקים ר' יוחנן לנפשיה?! אמרי:
אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים!

רבי אלעזר חלש. על לגביה רבי יוחנן. חזא דהוה קא גני בבית
אפל. גלייה לדרעיה ונפל נהורא. חזייה דהוה קא בכי ר' אלעזר.
אמר ליה: "אמאי קא בכית? אי משום תורה דלא אפשת, שנינו:
"אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוין לבו לשמים" ואי
משום מזוני, לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות! ואי משום בני, דין

מחברת ברכות - א

גרמא דעשיראה ביר!" אמר ליה: "להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא!" אמר ליה: "על דא, ודאי קא בכית!" ובכו תרוייהו. אדהכי והכי אמר ליה: "חביבין עליך יסורין?" אמר ליה: "לא הן ולא שכרן!" אמר ליה: "הב לי ידך!" - יהב ליה ידיה ואוקמיה

רב הונא, תקיפו ליה ארבע מאה דני דחמרא. על לגביה רב יהודה, אחוה דרב סלא חסידא ורבנן, ואמרי לה: רב אדא בר אהבה ורבנן. ואמרו ליה: "לעיין מר במיליה!" אמר להו: "ומי חשידנא בעינייכו?" אמרו ליה: "מי חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא?" אמר להו: "אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא, לימא!" אמרו ליה: "הכי שמיע לן: דלא יהיב מר שבישא לאריסיה!" אמר להו: "מי קא שביק לי מידי מיניה? הא קא גניב ליה כוליה!" אמרו ליה: היינו דאמרי אינשי: "בתר גנבא גנוב, וטעמא טעים!" אמר להו: "קבילנא עלי דיהיבנא ליה!" איכא דאמרי: הדר חלא והוה חמרא, ואיכא דאמרי: אייקר חלא ואיזדבן בדמי דחמרא

תניא: **אבא בנימין** אומר: על שני דברים הייתי מצטער כל ימי: על תפלתי, שתהא לפני מטתי, ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום

על תפלתי שתהא לפני מטתי -- מאי "לפני מטתי"? אילימא: לפני מטתי ממש - והאמר **רב יהודה** אמר **רב**, ואיתימא: **ר' יהושע בן לוי**: מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר? שנאמר: (ישעיהו לח) "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל" כלא תימא "לפני מטתי", אלא אימא: סמוך למטתי!

ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום -- דאמר **ר' חמא ברבי חנינא** אמר **רבי יצחק**: כל הנותן מטתו בין צפון לדרום, הויין ליה בנים זכרים, שנאמר: (תהלים יז) "וצפונך תמלא בטנס ישבעו בנים". **רב נחמן בר יצחק** אמר: אף אין אשתו מפלת נפלים. כתיב הכא: "וצפונך תמלא בטנס", וכתיב התם: (בראשית כה) "וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה"

תניא: **אבא בנימין** אומר: שנים שנכנסו להתפלל, וקדם אחד מהם להתפלל, ולא המתין את חברו, ויצא - טורפין לו תפלתו בפניו, שנאמר: (איוב יח) "טורף נפשו באפו הלמענד תעזב ארץ". ולא עוד, אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל, שנאמר: "ויעתק צור

מחברת ברכות - א

ממקומו!" ואין צור אלא הקב"ה, שנאמר: (דברים לב) "צור ילדך תשי". ואם המתין לו, מה שכרו? (ו,א) אמר ר' יוסי ברבי חנינא: זוכה לברכות הללו, שנאמר: (ישעיהו מח:יח,יט) "לוא הקשבת למצותי, ויהי כנהר שלומך, וצדקתך כגלי היס. ויהי כחול זרעך, וצאצאי מעידך כמעותיו לא יכרת ולא ישמד שמו מלפני"

תניא: **אבא בנימין** אומר: אלמלי נתנה רשות לעין לראות, אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין. אמר **אביי**: אינהו נפיש מינן, וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא. אמר **רב הונא**: כל חד וחד מינן, אלפא משמאליה ורבבתא מימיניה. אמר **רבא**: האי דוחקא דהוי בכלה, מנייהו הוי; הני ברכי דשלהי, מנייהו; הני מאני דרבנן דבלו, מחופיא דידהו; הני כרעי דמנקפן, מנייהו האי מאן דבעי למידע להו, לייתי קיטמא נהילא, ונהדר אפורייה, ובצפרא חזי כי כרעי דתרנגולא. האי מאן דבעי למחזינהו, ליתי שלייתא דשונרתא אוכמתא בת אוכמתא, בוכרתא בת בוכרתא, ולקליה בנורא, ולשחקיה, ולימלי עיניה מניה, וחזי להו. ולשדייה בגובתא דפרזלא, ולחתמיה בגושפנקא דפרזלא, דילמא גנבי מניה. ולחתום פומיה, כי היכי דלא ליתזק. **רב ביבי בר אביי** עבד הכי. חזא ואתזק. בעו רבנן רחמי עליה, ואתסי

תניא: **אבא בנימין** אומר: אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר: (מלכים א ח) "לשמוע אל הרנה ואל התפלה" - במקום רנה, שם תהא תפלה

אמר **רבין בר רב אדא** אמר ר' **יצחק**: מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת? שנאמר: (תהלים פב) "אלהים נצב בעדת אל". ומנין לעשרה שמתפללין, ששכינה עמהם? שנאמר: "אלהים נצב בעדת אל". ומנין לשלשה שיושבין בדין, ששכינה עמהם? שנאמר: "בקרב אלהים ישפוט"! ומנין לשנים שיושבים ועוסקין בתורה, ששכינה עמהם? שנאמר: (מלאכי ג) "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו"! #מאי: (מלאכי ג) "ולחושבי שמו"? אמר **רב אשי**: חשב אדם לעשות מצוה, ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה #ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה, ששכינה עמו? שנאמר:

מחברת ברכות - א

(שמות כ) "בכל המקום אשר אזכיר את שמי, אבוא אליך
וברכתיך"

{זוכי מאחר דאפילו חד, תרי מבעיא?! אתרי, מכתבן מלייהו בספר
הזכרונות - חד, לא מכתבן מליה בספר הזכרונות! {זוכי מאחר
דאפילו תרי, תלתא מבעיא?! כמהו דתימא? דינא, שלמא בעלמא
הוא, ולא אתיא שכינה - קמשמע לן דדינא נמי היינו תורה! {זוכי
מאחר דאפילו תלתא, עשרה מבעיא?! אעשרה, קדמה שכינה
ואתיא - תלתא, עד דיתבי

אמר ר' **אבין בר רב אדא** אמר ר' **יצחק**: מנין שהקב"ה מניח
תפילין? שנאמר: (ישעיהו סב) "נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו" -
"בימינו" - זו תורה, שנאמר: (דברים לג) "מימינו אש דת למו";
"ובזרוע עוזו" - אלו תפילין, שנאמר: (תהלים כט) "ה' עוז לעמו
יתן". ומנין שהתפילין עוז הם לישראל? דכתיב: (דברים כח) "וראו
כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". ותניא: ר'
אליעזר הגדול אומר: אלו תפילין שבראש

אמר ליה **רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין**: גהני תפילין דמרי
עלמא, מה כתיב בהו? אמר ליה: (דברי הימים א יז) "ומי כעמד
ישראל גוי אחד בארץ!" וומי משתבח קוב"ה בשבחייהו דישראל?
אין! דכתיב: (דברים כו) "את ה' האמרת היום", וכתיב⁷ "וה'
האמירך היום" - אמר להם הקב"ה לישראל: אתם עשיתוני
חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם! אתם
עשיתוני חטיבה אחת בעולם, שנאמר: (דברים ו) "שמע ישראל ה'
אלהינו ה' אחד", ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר:
"ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ!"

גאמר ליה **רב אחא בריה דרבא לרב אשי**: תינח בחד ביתא -
בשאר בתי, מאי? אמר ליה: (דברים ד) "כי מי גוי גדול ... ומי גוי
גדול", (דברים לג) "אשריך ישראל", (דברים ד) "או הנסה אלהים"
(דברים כו) "ולתתך עליון"! {אי הכי, נפשי להו טובי בתי! |אלא
"כי מי גוי גדול" "ומי גוי גדול", דדמיין להדדי, בחד ביתא;
"אשריך ישראל" "ומי כעמד ישראל" בחד ביתא; "או הנסה
אלהים" בחד ביתא; "ולתתך עליון" בחד ביתא. (ו**ב**) וכולהו
כתיבי באדרעיה

מחברת ברכות - א

אמר **רבין בר רב אדא** אמר **רבי יצחק**: כל הרגיל לבא לבית הכנסת, ולא בא יום אחד, הקב"ה משאיל בו, שנאמר: (ישעיהו נ) "מי בכס ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו" - אם לדבר מצוה הלך, נוגה לו - ואם לדבר הרשות הלך, אין נוגה לו. "יבטח בשם ה' " - מאי טעמא? משום דהוה ליה לבטוח בשם ה', ולא בטח!

אמר **ר' יוחנן**: בשעה שהקב"ה בא בבית הכנסת, ולא מצא בה עשרה, מיד הוא כועס, שנאמר: (ישעיהו נ) "מדוע באתי ואין איש, קראתי ואין עונה"

אמר **ר' חלבו** אמר **רב הונא**: כל הקובע מקום לתפלתו, אלהי אברהם בעזרו. וכשמת, אומרים לו: "אי עניו! אי חסיד! מתלמידיו של אברהם אבינו!" ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום? דכתיב: (בראשית יט) "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם!" ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר: (תהלים קו) "ויעמוד פינחס ויפלל!"

אמר **רבי חלבו** אמר **רב הונא**: היוצא מבית הכנסת, אל יפסיע פסיעה גסה. אמר **אביי**: לא אמרן אלא למיפק, אבל למיעל, מצוה למרהט, שנאמר: (הושע ו) "נרדפה לדעת את ה' ". אמר **רבי זירא**: מריש, כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא, אמינא: קא מחליין רבנן שבתא! כיון דשמענא להא **דרבי תנחום** אמר **ר' יהושע בן לוי**: לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה, ואפילו בשבת, שנאמר: (הושע יא:י) "אחרי ה' ילכו כאריה ישאג כי הוא ישאג ויחרדו בנים מיס", אנא נמי רהיטנא

אמר **ר' זירא**: אגרא דפרקא, רהטא. אמר **אביי**: אגרא דכלה, דוחקא. אמר **רבא**: אגרא דשמעתא, סברא. אמר **רב פפא**: אגרא דבי טמיא, שתיקותא. אמר **מר זוטרא**: אגרא דתעניתא, צדקתא. אמר **רב ששת**: אגרא דהספדא, דלויי. אמר **רב אשי**: אגרא דבי הלולי, מילי

מחברת ברכות - א

אמר **רב הונא**: כל המתפלל אחורי בית הכנסת, נקרא רשע, שנאמר: (תהלים יב) "סביב רשעים יתהלכון". אמר **אביי**: לא אמרן אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא, אבל מהדר אפיה לבי כנישתא, לית לן בה. ההוא גברא דקא מצלי אחורי בי כנישתא, ולא מהדר אפיה לבי כנישתא. חלף אליהו. חזייה. אידמי ליה כטייעא. אמר ליה: "יכדו בר קיימת קמי מרדך?!" שלף ספסרא וקטליה

אמר ליה ההוא מרבנן **לרב ביבי בר אביי**, ואמרי לה **רב ביבי לרב נחמן בר יצחק**: גמאי (תהלים יב) "כרום זלות לבני אדם"? אמר ליה: אלו דברים שעומדים ברומו של עולם, ובני אדם מזלזלין בהן!

ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו: כיון שנצטרך אדם לבריות, פניו משתנות ככרום, שנאמר: "כרום זלות לבני אדם"! גמאי "כרום"? <כי אתא **רב דימי** אמר: עוף אחד יש בכרכי הים, "וכרום" שמו. וכיון שחמה זורחת, מתהפך לכמה גוונים. **ר' אמי ור' אסי**, דאמרי תרוייהו: כאילו נדון בשני דינים, אש ומים, שנאמר: (תהלים סו) "הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים"

ואמר **רבי חלבו** אמר **רב הונא**: לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה, שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה, שנאמר: (מלכים א יח:לו,לז) "ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה. ענני ה' ענני" - "ענני שתד אש מן השמים! וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם!"

ר' יוחנן אמר: אף בתפלת ערבית! שנאמר: (תהלים קמא) "תכון תפלתי קטרת לפניך, משאת כפי מנחת ערב"

רב נחמן בר יצחק אמר: אף תפלת שחרית, שנאמר: (תהלים ה) "ה' בקר תשמע קולי, בקר אערך לך ואצפה"

ואמר **ר' חלבו** אמר **רב הונא**: כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, עובר בחמשה קולות, שנאמר: (ירמיהו לג) "קול ששון

מחברת ברכות - א

וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות" וְאִם מִשְׁמַחוֹ, מַה שְׁכָרוּ? אָמַר **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי**: זֹכָה לַתּוֹרָה, שֶׁנִּתְּנָה בְּחִמְשָׁה קוֹלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (שְׁמוֹת יט) "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיּוֹת הַבִּקֹּר וַיְהִי קוֹלוֹת וּבִרְקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל הַהָר וְקוֹל שׁוֹפָר ... וַיְהִי קוֹל הַשׁוֹפָר ... וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל" {אֵינִי! וְהָא כְּתִיב: (שְׁמוֹת כ) "וְכָל הָעַם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת"?! <אֹתָן קוֹלוֹת דְּקוֹדֵם מִתָּן תּוֹרָה הוּא! **רַבִּי אֲבָהוּ** אָמַר: כֵּאלִלוּ הַקְּרִיב תּוֹדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (יִרְמִיָּהוּ לג) "מִבִּיֵּאִים תּוֹדָה בֵּית ה' ". **רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק** אָמַר: כֵּאלִלוּ בְּנֵי אַחַת מִחֻרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (יִרְמִיָּהוּ לג) "כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוֹת הָאָרֶץ כִּבְרָאשׁוֹנָה אָמַר ה' "

וְאָמַר **ר' חֲלָבוּ** אָמַר **רַב הוֹנָא**: כָּל אָדָם שִׁישׁ בּו יִרְאֵת שָׁמַיִם, דְּבָרֵי נִשְׁמָעִין, שֶׁנֶּאֱמַר: (קֹהֶלֶת יב) "סוֹף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יִרְאֵת וְאֵת מִצּוֹתָיו שֶׁמֶר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם" - גְּמַאי "כִּי זֶה כָּל הָאָדָם"? אָמַר **ר' אֲלֵעָזָר**: אָמַר הַקַּב"ה: "כָּל הָעוֹלָם כֹּלוֹ לֹא נִבְרָא אֲלָא בְּשִׁבִיל זֶה!" <<**ר' שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאי** אֹמֵר, וְאָמַרְי לֵה: **ר' שְׁמַעוֹן בֶּן זִמְנָא** אֹמֵר: כָּל הָעוֹלָם כֹּלוֹ לֹא נִבְרָא אֲלָא לְצוּת לְזֶה!

וְאָמַר **ר' חֲלָבוּ** אָמַר **רַב הוֹנָא**: כָּל שִׁיּוּדַע בְּחִבְרוֹ שֶׁהוּא רִגִיל לִיתָן לוֹ שְׁלוֹם, יִקְדִים לוֹ שְׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: (תְּהִלִּים לד) "בִּקֵּשׁ שְׁלוֹם וּרְדַפְהוּ". וְאִם נִתָּן לוֹ וְלֹא הִחְזִיר, נִקְרָא גְזֵלָן, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישַׁעִיָּהוּ ג) "וְאַתֶּם בְּעֵרְתֶם הַכֶּרֶם גִּזַּלְתֶּם הָעֵנִי בְּבִתְיֹכֶם"

(ז,א) אָמַר **ר' יוֹחָנָן** מִשּׁוֹם **ר' יוֹסִי**: מִנִּין שֶׁהַקַּב"ה מֵתְפַלֵּל? שֶׁנֶּאֱמַר: (ישַׁעִיָּהוּ נו) "וְהִבִּיאֹתִים אֶל הָר קִדְשִׁי וְשִׁמְחֹתִים בְּבֵית תְּפִלְתִּי" - "תְּפִלְתֶּם" לֹא נֶאֱמַר אֲלָא "תְּפִלְתִּי" - מִכַּאֵן שֶׁהַקַּב"ה מֵתְפַלֵּל

גְּמַאי מִצְלִי? אָמַר **רַב זִוְרָא בַר טוֹבִיָּה** אָמַר **רַב**: "יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנַי, שִׁיכְבְּשׁוּ רַחְמֵי אֶת כַּעֲסִי, וַיְגוּלוּ רַחְמֵי עַל מַדּוֹתַי, וְאַתְנַהֵג עִם בְּנֵי בְּמַדַּת רַחְמִים, וְאַכְנִס לָהֶם לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין!"

תְּנִיא: אָמַר **ר' יִשְׁמַעֵאל בֶּן אֲלִישֵׁעַ**: פַּעַם אַחַת נִכְנַסְתִּי לְהַקְטִיר קְטוֹרֶת לְפָנַי וּלְפָנֵים, וְרֵאִיתִי אַכְתְּרִיאֵל יְהוָה צְבָאוֹת, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב

מחברת ברכות - א

על כסא רם ונשא. ואמר לי: "ישמעאל בני! ברכני!" אמרתי לו: "יהי רצון מלפניך, שיכבשו רחמיך את כעסך, ויגולו רחמיך על מדותיך, ותתנהג עם בניך במדת הרחמים, ותכנס להם לפנים משורת הדין!" ונענע לי בראשו. וקמשמע לן שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך

ואמר ר' יוחנן משום ר' יוסי: מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו? דכתיב: (שמות לג) "פני ילכו והנחותי לך". אמר לו הקב"ה למשה: "המתן לי עד שיעברו פנים של זעם, ואניח לך!"

{ומי איכא רתחא קמיה דקודשא בריך הוא?! אין! דתניא: (תהלים ז) "ואל זועם בכל יום"! זוכמה זעמו? ארגע! זוכמה רגע? אחד מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה בשעה. וזו היא רגע! ואין כל בריה יכולה לכיין אותה שעה, חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה: (במדבר כד) "וידע דעת עליון" - והשתא דעת בהמתו לא הוה ידע - דעת עליון הוה ידע?! - אלא מלמד שהיה יודע לכיין אותה שעה שהקב"ה כועס בה! והיינו דאמר להו נביא לישראל: (מיכה ו:ה) "עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות ה'".

זמאי "למען דעת צדקות ה'?" אאמר ר' אלעזר: אמר להם הקב"ה לישראל: "דעו כמה צדקות עשיתי עמכם, שלא כעסתי בימי בלעם הרשע! שאלמלי כעסתי, לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט!" והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק: (במדבר כג) "מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה' " - מלמד שכל אותן הימים לא זעם!

זוכמה זעמו? ארגע! זוכמה רגע? אאמר ר' אבין ואיתימא רבי אבינא: רגע - כמימריה!

זומנא לן דרגע רתח? אשנאמר: (תהלים ל) "כי רגע באפו חיים ברצונו!" אאויבעית, אימא: מהכא: (ישעיהו כו) "חבי כמעט רגע עד יעבור זעם!"

זואימת רתח? אאמר אביי: בהנך תלת שעי קמייתא, כי חיורא כרבלתא דתרנגולא, וקאי אחד כרעא! זכל שעתא ושעתא נמי קאי הכי?! זכל שעתא אית ביה שורייקי סומקי - בההיא שעתא, לית ביה שורייקי סומקי!

מחברת ברכות - א

ההוא מינא⁸ דהוה בשבבותיה דר' יהושע בן לוי. הוה קא מצער ליה טובא בקראי. יומא חד, שקל תרנגולא ואוקמיה בין כרעיה דערסא, ועיין ביה. סבר: כי מטא ההיא שעתא, אלטייה. כי מטא ההיא שעתא, נייס. אמר: שמע מינא: לאו אורח ארעא למעבד הכי! - (תהלים קמה) "ורחמיו על כל מעשיו כתיב", וכתיב: (משלי יז) "גם ענוש לצדיק לא טוב!"

תנא משמיה דר' מאיר: בשעה שהחמה זורחת, וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחווים לחמה, מיד כועס הקב"ה

ואמר ר' יוחנן משום רבי יוסי: טובה מרדות אחת בלבו של אדם, יותר מכמה מלקיות! שנאמר: (הושע ב:ט) "ורדפה את מאהביה ולא תשיג אתם ובקשתם ולא תמצא ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה". וריש לקיש אמר: יותר ממאה מלקיות, שנאמר: (משלי יז) "תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה"

ואמר ר' יוחנן משום ר' יוסי: שלשה דברים בקש משה מלפני הקב"ה, ונתן לו - בקש שתשרה שכינה על ישראל, ונתן לו, שנאמר: (שמות לג) "הלוא בלכתך עמנו"; בקש שלא תשרה שכינה על אומות העולם, ונתן לו, שנאמר: (שמות לג) "ונפלינו אני ועמך"; בקש להודיעו דרכיו של הקב"ה, ונתן לו, שנאמר: (שמות לג) "הודיעני נא את דרכיך" - אמר לפניו: "רַב־שׁוֹעַ! מפני מה יש צדיק וטוב לו, ויש צדיק ורע לו; יש רשע וטוב לו, ויש רשע ורע לו?" אמר לו: "משה! צדיק וטוב לו, צדיק בן צדיק; צדיק ורע לו, צדיק בן רשע; רשע וטוב לו, רשע בן צדיק; רשע ורע לו, רשע בן רשע!"

אמר מר: צדיק וטוב לו, צדיק בן צדיק; צדיק ורע לו, צדיק בן רשע -- {איני! והא כתיב: (שמות לד) "פקד עון אבות על בנים", וכתיב: (דברים כד) "ובנים לא יומתו על אבות" - ורמינן קראי אהדדי אמשנינן: לא קשיא! - הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם! ~אלא הכי קאמר ליה: "צדיק וטוב לו, צדיק גמור; צדיק ורע לו, צדיק שאינו גמור; רשע וטוב לו, רשע שאינו גמור; רשע ורע לו, רשע גמור!"

8 לפננו: "צדוקי"

מחברת ברכות - א

ופליגא דר' מאיר, דאמר ר' מאיר: שתים נתנו לו, ואחת לא נתנו לו, שנאמר: (שמות לג) "וחנתי את אשר אחון" - אף על פי שאינו הגון; "ורחמתי את אשר ארחס" - אף על פי שאינו הגון

(שמות לג) "ויאמר לא תוכל לראות את פני" - תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה: כך אמר ליה הקב"ה למשה: "כשרציתי, לא רצית - עכשיו שאתה רוצה, איני רוצה"

ופליגא דר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן, דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן: בשכר שלש, זכה לשלש - בשכר (שמות לד) "ויסתר משה פניו", זכה לקלסתר פנים; בשכר "כי ירא", זכה (שמות ג) ל"וייראו מגשת אליו"; בשכר "מהביט", זכה (במדבר יב) ל"ותמונת ה' יביט"

(שמות לג) "והסירתי את כפי, וראית את אחרי" - אמר רב חנא בר ביזנא אמר ר' שמעון חסידא: מלמד שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין

ואמר ר' יוחנן משום ר' יוסי: כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה לטובה, אפילו על תנאי, לא חזר בו גמנא לך? כממשה רבינו! שנאמר: (דברים ט:יד) "הרף ממני ואשמידם ואמחה את שמים מתחת השמים ואעשה אותך לגוי עצום ורב ממנו" - אף על גב דבעא משה רחמי עלה דמלתא ובטלה, אפילו הכי, אוקמה בזרעיה, שנאמר: (דברי הימים א כג:טו, יז) "בני משה גרשום ואליעזר ... ויהיו בני אליעזר רחביה הראש ... ובני רחביה רבו למעלה" ~ ותני רב יוסף: למעלה מששים רבוא. אתיא "רביה" "רביה" - כתיב הכא: "רבו למעלה" וכתב התם: (שמות א) "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו"

(זב) אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי: מיום שברא הקב"ה את העולם, לא היה אדם שקראו להקב"ה "אדון", עד שבא אברהם וקראו "אדון", שנאמר: (בראשית טו) "ויאמר אדני אלהים במה אדע כי אירשנה"

אמר רב: אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם, שנאמר: (דניאל ט) "ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו, והאר פניך על מקדשך השמים, למען אדני" - "למענד" מבעי ליה! - אלא למען אברהם שקראך "אדון"

מחברת ברכות - א

ואמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי: מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו? שנאמר: (שמות לג) "פני ילכו והנחותי לך"

ואמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי: מיום שברא הקב"ה את עולמו, לא היה אדם שהודה להקב"ה, עד שבאתה לאה והודתו, שנאמר: (בראשית כט) "הפעם אודה את ה' "

"ראובן" - אמר ר' אלעזר: אמרה לאה: ראו מה בין בני לבן חמי - דאילו בן חמי, אף על גב דמדעתיה זבניה לבכירותיה, דכתיב: (בראשית כה) "וימכר את בכרתו ליעקב", חזו מה כתיב ביה: (בראשית כז) "וישטם עשו את יעקב", וכתוב: "ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי" - ואילו בני, אף על גב דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מניה, דכתיב: (דברי הימים א ה) "ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף", אפילו הכי, לא אקנא ביה, דכתיב: (בראשית לז) "וישמע ראובן ויצילהו מידם"

"רות" - מאי "רות"? אמר ר' יוחנן: שזכתה ויצא ממנה דוד, שריוהו להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות, ומנא לן דשמא גרים? אמר רבי אלעזר: דאמר קרא: (תהילים מו) "לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ" - אל תקרי "שמות" אלא "שמות"!

ואמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם, יותר ממלחמת גוג ומגוג! שנאמר: (תהלים ג) "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו", וכתוב בתריה: "ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי" - ואילו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב: (תהלים ב) "למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק", ואילו "מה רבו צרי" לא כתיב!

"מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו" - "מזמור לדוד"?! "קִינָה לדוד" מיבעי ליה! אמר ר' שמעון בן אבישלום: משל למה הדבר דומה? לאדם שיצא עליו שטר חוב. קודם שפרעו, היה עצב. לאחר שפרעו, שמח. אף כן דוד - כיון שאמר לו הקב"ה: (שמואל ב יב)

מחברת ברכות - א

"הנני מקים עליך רעה מביתך", היה עצב. אמר: שמא עבד או ממזר הוא, דלא חייס עלי! - כיון דחזא דאבשלום הוא, שמח. משום הכי, אמר "מזמור"

ואמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר: (משלי כח) "עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בס"

תניא נמי הכי: רבי דוסתאי בר' מתון אומר: מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז, שנאמר: "עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בס". ואם לחשך אדם לומר: זוהא כתיב: (תהלים לז) "אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה"? אמור לו: "מי שלבו נוקפו אומר כן! אלא "אל תתחר במרעים" - להיות כמרעים! "אל תקנא בעושי עולה" - להיות כעושי עולה! ואומר (משלי כג) "אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום"

{איני! והאמר ר' יצחק: אם ראית רשע שהשעה משחקת לו, אל תתגרה בו, שנאמר: (תהלים י) "יחילו דרכיו בכל עת". ולא עוד, אלא שזוכה בדין, שנאמר: "מרום משפטיך מנגדו". ולא עוד, אלא שרואה בצריו, שנאמר: (תהלים י) "כל צורריו יפיח בהם"

כלא קשיא - הא במילי דידיה, הא במילי דשמיא! <אויבעית, אימא: הא והא במילי דשמיא, ולא קשיא - הא ברשע שהשעה משחקת לו, הא ברשע שאין השעה משחקת לו <<אויבעית, אימא: הא והא ברשע שהשעה משחקת לו, ולא קשיא - הא בצדיק גמור, הא בצדיק שאינו גמור - דאמר רב הונא: מאי דכתיב: (חבקוק א) "למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו"? - ווכי רשע בולע צדיק?! - והא כתיב: (תהלים לז) "ה' לא יעזבנו בידו", וכתיב: (משלי יב) "לא יאונה לצדיק כל און" | <אלא צדיק ממנו בולע - צדיק גמור אינו בולע! <אויבעית אימא: שעה משחקת לו שאני!

ואמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל הקובע מקום לתפלתו, אויביו נופלים תחתיו, שנאמר: (שמואל ב ז) "ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה"

מחברת ברכות - א

{**רב הונא** רמי: כתיב: "לענותו" וכתיב: "לכלותו" (דברי הימים א יז:ט) >בתחלה לענותו, ולבסוף לכלותו!

ואמר ר' **יוחנן** משום **רבי שמעון בן יוחי**: גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה! שנאמר: (מלכים ב ג) "פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו" - "למד" לא נאמר, אלא "יצק" - מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה

אמר ליה **רבי יצחק לרב נחמן**: "מאי טעמא לא אתי מר לבי כנישתא לצלויי?" אמר ליה: "לא יכילנא!" אמר ליה: "לכנפי למר עשרה וליצלי!" אמר ליה: "טריחא לי מלתא!" - "ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא: "בעידנא דמצלי צבורא, ליתי ולודעיה למר!" אמר ליה: "מאי כולי האי?" אמר ליה: "דאמר ר' **יוחנן** משום ר' **שמעון בן יוחי**: (ח,א) מאי דכתיב: (תהלים סט) "ואני תפלתי לך ה' עת רצון?" אימתי "עת רצון"? בשעה שהצבור מתפללין! ר' **יוסי ברבי חנינא** אמר: מהכא: (ישעיהו מט) "כה אמר ה' בעת רצון עניתיך" ר' **אחא ברבי חנינא** אמר: מהכא: (איוב לו) "הן אל כביר ולא ימאס", וכתיב: (תהלים נה) "פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי"

תניא נמי הכי: **רבי נתן** אומר: מנין שאין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים? שנאמר: "הן אל כביר ולא ימאס", וכתיב: "פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי". אמר הקב"ה: כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים, ומתפלל עם הצבור, מעלה אני עליו כאילו פדאני, לי ולבני, מבין אומות העולם!

אמר **ריש לקיש**: כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו, ואינו נכנס שם להתפלל, נקרא "שכן רע", שנאמר: (ירמיהו יב) "כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל". ולא עוד, אלא שגורם גלות לו ולבניו, שנאמר: (ירמיהו יב) "הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם"

אמרו ליה ל**רבי יוחנן**: "איכא סבי בבבל". תמה ואמר: (דברים יא) "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה" כתיב - אבל בחוצה לארץ, לא! כיון דאמרי ליה: "מקדמי ומחשכי לבי כנישתא", אמר:

9 כד לפננו, אבל בספר ד"ה שלפננו, "לבלותו"

מחברת ברכות - א

היינו דאהני להו! כדאמר ר' יהושע בן לוי לבניה: "קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא, כי היכי דתורכו חי!" אמר ר' אחא ברבי חנינא: מאי קרא? - (משלי ח) "אשרי אדם שומע לי לשקד על דלתותי יום יום לשמור מזוזת פתחי", וכתב בתריה: "כי מוצאי מצא חיים"

אמר רב חסדא: לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת #שני פתחים, סלקא דעתך?! אלא אימא: שיעור שני פתחים# - ואחר כך יתפלל

(תהלים לב) "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא" - אמר ר' חנינא: "לעת מצא" - זו אשה, שנאמר: (משלי יח) "מצא אשה מצא טוב"

במערבא, כי נסיב אינש אתתא, אמרי ליה הכי: "מצא או מוצא!" - "מצא", דכתיב: "מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה" - "מוצא", דכתיב: (קהלת ז) "ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים לבי אסורים ידיה טוב לפני האלהים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה"

ר' נתן אומר: "לעת מצא" - זו תורה! שנאמר: (משלי ח) "כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה" "רב נחמן בר יצחק אמר: "לעת מצא" - זו מיתה! שנאמר: (תהלים סח) "למות תוצאות". תניא נמי הכי: תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם, שנאמר: "למות תוצאות" - "תוצאות" בגימטריא הכי הוו. קשה שבכלן, אסכרא; ניחא שבכלן, נשיקה. אסכרא, דמיא כחיזרא בגבבא דעמרא, דלאחורי נשרא. ואיכא דאמרי: כפיטורי בפי ושט. נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא

ר' יוחנן אמר: "לעת מצא" זו קבורה. אמר ר' חנינא: מאי קרא? (איוב ג) "השמחים אלי גיל, ישישו כי ימצאו קבר". אמר רבה בר רב שילא: היינו דאמרי אינשי: "ליבעי אינש רחמי, אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא"

מר זוטרא אמר: "לעת מצא" זה בית הכסא. אמרי במערבא: הא דמר זוטרא עדיפא מכלהו

מחברת ברכות - א

אמר ליה **רבא לרפרס בר פפא**: לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא. אמר ליה: הכי אמר **רב חסדא**: מאי דכתיב: (תהלים פז) "אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב"? - אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה, יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות. והיינו דאמר ר' **חייא בר אמי** משמיה ד**עולא**: מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד

ואמר **אביי**: מריש הוה גריסנא בגו ביתא, ומצלינא בבי כנישתא. כיון דשמענא להא דאמר **רבי חייא בר אמי** משמיה ד**עולא**: "מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד", לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא

רבי אמי ורבי אסי, אף על גב דהוון להו תליסר בי כנישתא בטבריא, לא מצלו אלא ביני עמודי, היכא דהוון גרסי

ואמר **רבי חייא בר אמי** משמיה ד**עולא**: גדול הנהנה מיגיעו, יותר מירא שמים! דאילו גבי ירא שמים כתיב: (תהלים קיב) "אשרי איש ירא את ה' " ואילו גבי נהנה מיגיעו כתיב: (תהלים קכח) "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך" - אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא. ולגבי ירא שמים, "וטוב לך" לא כתיב ביה!

ואמר **רבי חייא בר אמי** משמיה ד**עולא**: לעולם ידור אדם במקום רבו, שכל זמן ששמעי בן גרא קיים, לא נשא שלמה את בת פרעה. {והתניא: אל ידור?! אלא קשיא! הא דכייף ליה, הא דלא כייף ליה!

אמר **רב הונא בר יהודה** אמר **רבי מנחם** אמר ר' **אמי**: מאי דכתיב: (ישעיהו א) "ועוזבי ה' יכלו"? זה המניח ספר תורה ויוצא. **רבי אבהו** נפיק בין גברא לגברא

בעי **רב פפא**: גבין פסוקא לפסוקא, מהו? - תיקו!

רב ששת מהדר אפיה וגריס. אמר: אנן בדידן, ואינהו בדידהו

מחברת ברכות - א

אמר **רב הונא בר יהודה** אמר **רבי אמאי**: לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור, שנים מקרא ואחד תרגום. (**ח,ב**) ואפילו (במדבר לב) "עטרות ודיבון". שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור, מאריכין לו ימיו ושנותיו

רב בני בר אבוי סבר לאשלומינהו לפרשייתא דכולא שתא במעלי יומא דכפורי. תנא ליה **חייא בר רב מדפתי**: כתיב: (ויקרא כג) "ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב" - ווכי בתשעה מתעניין?! והלא בעשרה מתעניין! - אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי, מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי סבר לאקדומינהו. אמר ליה ההוא סבא: תנינא: ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר! כדאמר להו **ר' יהושע בן לוי** לבניה: אשלימו פרשיותיכו עם הצבור, שנים מקרא ואחד תרגום. והזהרו בורידין כרבי יהודה, דתנן: **רבי יהודה** אומר: עד שישחוט את הורידין. והזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו, דאמרינן: לוחות ושברי לוחות מונחות בארון!

אמר להו **רבא** לבניה: כשאתם חותכין בשר, אל תחתכו על גב היד #איכא דאמרי משום סכנה, ואיכא דאמרי משום קלקול סעודה#. ואל תשבו על מטת ארמית. ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין

ואל תשבו על מטת ארמית -- איכא דאמרי: לא תגנו בלא קריאת שמע. ואיכא דאמרי: דלא תנסבו גיורתא. ואיכא דאמרי: ארמית ממש. ומשום מעשה דרב פפא. דרב פפא אזל לגבי ארמית. הוציאה לו מטה. אמרה לו: "שב!" אמר לה: "איני יושב עד שתגביהי את המטה!" הגביהה את המטה, ומצאו שם תינוק מת. מכאן אמרו חכמים: אסור לישב על מטת ארמית

ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין -- מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי, דאמר **ר' יהושע בן לוי**: אסור לו לאדם שיעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין. אמר **אבוי**: ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא - אבל איכא פתחא אחרינא, לית לן בה! ולא אמרן אלא דליכא בי כנישתא אחרינא - אבל איכא בי כנישתא אחרינא, לית לן בה! ולא אמרן אלא

מחברת ברכות - א

דלא דרי טונא, ולא רהיט, ולא מנח תפילין - אבל איכא חד מהנד, לית לן בה!

תניא: אמר ר' **עקיבא**: בשלשה דברים אוהב אני את המדיים: כשחותכין את הבשר, אין חותכין אלא על גבי השולחן; כשנושקין, אין נושקין אלא על גב היד; וכשיועצין, אין יועצין אלא בשדה. אמר **רב אדא בר אהבה**: מאי קראה? (בראשית לא) "וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו"

תניא: אמר **רבן גמליאל**: בשלשה דברים אוהב אני את הפרסיים: הן צנועין באכילתן, וצנועין בבית הכסא, וצנועין בדבר אחר (ישעיהו יג) "אני צויתי למקודשי" - תני **רב יוסף**: אלו הפרסיים, המקודשין ומזומנין לגיהנם

רבן גמליאל אומר: עד שיעלה עמוד השחר -- אמר **רב יהודה** אמר **שמואל**: הלכה כרבן גמליאל

תניא: ר' **שמעון בן יוחי** אומר: פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים בלילה, אחת קודם שיעלה עמוד השחר ואחת לאחר שיעלה עמוד השחר, ויוצא בהן ידי חובתו, אחת של יום ואחת של לילה

{הא גופא קשיא: אמרת: "פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים בלילה" - אלמא לאחר שיעלה עמוד השחר ליליא הוא! והדר תני: "יוצא בהן ידי חובתו, אחת של יום ואחת של לילה" - אלמא יממא הוא! לא! לעולם ליליא הוא! והא דקרי ליה "יום", דאיכא אינשי דקיימי בההיא שעתא

אמר **רב אחא בר חנינא** אמר **רבי יהושע בן לוי**: הלכה כרבי שמעון בן יוחי

איכא דמתני להא דרב אחא בר חנינא אהא דתניא: **רבי שמעון בן יוחי** אומר משום ר' **עקיבא**: פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים ביום, אחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה, ויוצא בהן ידי חובתו, אחת של יום ואחת של לילה

מחברת ברכות - א

{הא גופא קשיא: אמרת פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים ביום - אלמא קודם הנץ החמה יממא הוא - והדר תני: יוצא בהן ידי חובתו, אחת של יום ואחת של לילה - אלמא ליליא הוא!?! (ט,א) <לא! לעולם יממא הוא! והאי דקרו ליה "ליליא", דאיכא אינשי דגנו בההיא שעתא. אמר **רבי אחא ברבי חנינא** אמר **רבי יהושע בן לוי**: הלכה כר' שמעון שאמר משום רבי עקיבא

אמר **רבי זירא**: ובלבד שלא יאמר "השכיבנו"

כי אתא **רב יצחק בר יוסף**, אמר: הא דרבי אחא ברבי חנינא אמר ר' יהושע בן לוי, לאו בפירוש איתמר, אלא מכללא איתמר. דההוא זוגא דרבנן דאשתכור בהלולא דבריה דר' יהושע בן לוי. אתו לקמיה דר' יהושע בן לוי. אמר: כדאי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק!

מעשה, ובאו בניו מבית המשתה. אמרו לו: לא קרינו את שמע. אמר להם: אם לא עלה עמוד השחר, חייבין אתם לקרות -- {ועד השתא לא שמייע להו הא דרבן גמליאל?! <הכי קאמרי ליה: גרבנן פליגי עילווד, ויחיד ורבים הלכה כרבים? או דלמא, רבנן כוותן סבירא להו, והאי דקאמרי "עד חצות", כדי להרחיק אדם מן העבירה? אמר להו: רבנן כוותי סבירא להו, וחייבין אתם! והאי דקאמרי "עד חצות", כדי להרחיק אדם מן העבירה!

ולא זו בלבד אמרו, אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות, מצותן עד שיעלה עמוד השחר -- {ורבן גמליאל, מי קאמר עד חצות, דקתני: "ולא זו בלבד"¹⁰?! <הכי קאמר להו רבן גמליאל לבניה: אפילו לרבנן, דקאמרי עד חצות, מצותה עד שיעלה עמוד השחר! - והאי דקא אמרי "עד חצות", כדי להרחיק אדם מן העבירה

הקטר חלבים ואברים, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. וכל הנאכלים ליום אחד, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. אם כן, למה

10 כך גרסת ב"ח, ולפננו נוסף: "אמרו"

מחברת ברכות - א

אמרו חכמים עד חצות? כדי להרחיק אדם מן העבירה -- ואילו
אכילת פסחים לא קתני!

{ורמינהי: קריאת שמע ערבית, והלל בלילי פסחים, ואכילת פסח -
מצותן עד שיעלה עמוד השחר?! <אמר **רב יוסף**: לא קשיא! הא ר'
אלעזר בן עזריה, הא רבי עקיבא! דתניא: (שמות יב) "ואכלו את
הבשר בלילה הזה" - **רבי אלעזר בן עזריה** אומר: נאמר כאן:
"בלילה הזה" ונאמר להלן: (שמות יב) "ועברתי בארץ מצרים
בלילה הזה" - מה להלן, עד חצות - אף כאן, עד חצות. אמר ליה
ר' עקיבא: וזה לא כבר נאמר: (שמות יב) "בחפזון" - עד שעת
חפזון?! - אם כן, מה תלמוד לומר "בלילה"? - יכול יהא נאכל
כקדשים, ביום? תלמוד לומר: "בלילה" - בלילה הוא נאכל, ולא
ביום!

{בשלמא לר' אלעזר בן עזריה, דאית ליה גזירה שוה, אצטריך
למכתב ליה "הזה" - אלא לר' עקיבא, האי "הזה" מאי עביד ליה?!
למעוטי לילה אחר הוא דאתא! - סלקא דעתך אמינא: הואיל
ופסח קדשים קלים, ושלמים קדשים קלים - מה שלמים, נאכלין
לשני ימים ולילה אחד - אף פסח, נאכל שתי לילות במקום שני
ימים, ויהא נאכל לשתי לילות ויום אחד - קמשמע לן "בלילה
הזה" - בלילה הזה הוא נאכל, ואינו נאכל בלילה אחר! %ור'
אלעזר בן עזריה, מ"לא תותירו עד בקר" נפקא! %ורבי עקיבא: אי
מהתם, הוה אמינא: מאי בקר? בקר שני! %ורבי אלעזר אמר לך:
כל "בקר", בקר ראשון הוא!

והני תנאי כהני תנאי, דתניא: (דברים טז) "שם תזבח את הפסח
בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים" - **ר' אליעזר** אומר:
בערב אתה זובח, וכבוא השמש אתה אוכל, ומועד צאתך ממצרים
אתה שורף. **רבי יהושע** אומר: בערב אתה זובח, כבוא השמש
אתה אוכל, ועד מתי אתה אוכל והולך? - עד מועד צאתך
ממצרים!

אמר **ר' אבא**: הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים, לא נגאלו
אלא בערב, שנאמר: (דברים טז) "הוציאך ה' אלהיך ממצרים
לילה" - וכשיצאו, לא יצאו אלא ביום, שנאמר: (במדבר לג)
"ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה" - על מה נחלקו? על
שעת חפזון! **ר' אלעזר בן עזריה** סבר: מאי חפזון? חפזון דמצרים!
ורבי עקיבא סבר: מאי חפזון? חפזון דישראל!

מחברת ברכות - א

תניא נמי הכי: "הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה" - וְכִי בַלִּילָה יֵצְאוּ? והלא לא יצאו אלא ביום, שנאמר: "ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה!"? - אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב!

(שמות יא:ב) "דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב" - אמרי **דבי ר' ינאי**: אין "נא" אלא לשון בקשה - אמר ליה הקב"ה למשה: "בבקשה ממך! לך ואמור להם לישראל: "בבקשה מכם! שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר (**ט,ב**) אותו צדיק: (בראשית טו) "ועבדום וענו אותם" קיים בהם - "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קיים בהם!" אמרו לו: "ולואי שנצא בעצמנו!" - משל לאדם שהיה חבוש בבית האסורים, והיו אומרים לו בני אדם: "מוציאין אותך למחר מבית האסורין, ונותנין לך ממון הרבה!" ואומר להם: "בבקשה מכם! הוציאוני היום, ואיני מבקש כלום!"

"וישאלום" - אמר **ר' אמני**: מלמד שהשאלום בעל כרחם #איכא דאמרי בעל כרחם דמצרים, ואיכא דאמרי בעל כרחם דישראל - מאן דאמר בעל כרחם דמצרים, דכתיב: (תהלים סח) "ונות בית תחלק שלל"; מאן דאמר בעל כרחם דישראל, משום משוי #

"וינצלו את מצרים" - אמר **ר' אמני**: מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן. **וריש לקיש** אמר: עשאוה כמצולה שאין בה דגים

(שמות ג) "אהיה אשר אהיה" - אמר ליה הקב"ה למשה: "לך, אמור להם לישראל: אני הייתי עמכם בשעבוד זה, ואני אהיה עמכם בשעבוד מלכות!" אמר לפניו: "רבש"ע! דיה לצרה בשעתה!" אמר ליה הקב"ה: "לך אמור להם: "אהיה שלחני אליכם!"

(מלכים א יח) "ענני ה' ענני" - אמר **ר' אבהו**: למה אמר אליהו "ענני" שתי פעמים? מלמד שאמר אליהו לפני הקב"ה: "רבש"ע! ענני שתירד אש מן השמים ותאכל כל אשר על המזבח, וענני שתסיח דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים הם!", שנאמר: "ואתה הסבות את לבם אחורנית"

מחברת ברכות - א

משנה: מאימתי קורין את שמע בשחרית? משיכיר בין תכלת ללבן. **ר' אליעזר** אומר: בין תכלת לכרתי. וגומר¹¹ עד הנץ החמה. **ר' יהושע** אומר: עד שלש שעות, שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות. הקורא מכאן ואילך לא הפסיד - כאדם הקורא בתורה

גמרא: מאי "בין תכלת ללבן"? - אילימא: בין גבבא דעמרא חיורא לגבבא דעמרא דתכלתא, הא בליליא נמי מידע ידעי! אלא בין תכלת שבה ללבן שבה!

תניא: **רבי מאיר** אומר: משיכיר בין זאב לכלב. **ר' עקיבא** אומר: בין חמור לערוד. **ואחרים** אומרים: משיראה את חברו רחוק ארבע אמות ויכירנו

אמר **רב הונא:** הלכה כאחרים. אמר **אביי:** לתפילין כאחרים, לקריאת שמע כותיקין! דאמר **ר' יוחנן:** ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה. תניא נמי הכי: ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה, כדי שיסמוך גאולה לתפלה, ונמצא מתפלל ביום. אמר **ר' זירא:** מאי קראה? (תהלים עב) "ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים!"

העיד **ר' יוסי בן אליקים** משום קהלא קדישא דבירושלים: כל הסומך גאולה לתפלה, אינו נזוק כל היום כולו {אמר **ר' זירא:** איני! והא אנא סמכי, ואיתזקי!} אמר ליה: במאי איתזקת? <דאמטיית אסא לבי מלכא >התם נמי מבעי לך למיהב אגרא, למחזי אפי מלכא! דאמר **ר' יוחנן:** לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל! ולא לקראת מלכי ישראל בלבד, אלא אפילו לקראת מלכי אומות העולם! - שאם יזכה, יבחין בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם!

אמר ליה **רבי אלעא לעולא:** כי עיילת להתם, שאיל בשלמא דרב ברונא אחי, במעמד כל החבורה. דאדם גדול הוא, ושמח במצות. זימנא חדא, סמך גאולה לתפלה, ולא פסיק חוכא מפומיה כוליה יומא!

{היכי מצי סמיד?} והא אמר **ר' יוחנן:** בתחלה הוא אומר: (תהלים נא) "ה' שפתי תפתח", ולבסוף הוא אומר: (תהלים יט) "יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי"!} אמר **ר' אלעזר:** תהא

11 יש שלא גורסים

בתפלה של ערבית! }והא אמר ר' יוחנן: איזהו בן העולם הבא?
זהו הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית! |<אלא אמר ר'
אלעזר: תהא בתפלת המנחה! <<**רב אשי** אמר: אפילו תימא
אכולהו! וכיון דקבעוה רבנן בתפלה, כתפלה אריכתא דמיא! דאי
לא תימא הכי, ערבית היכי מצי סמיך?! והא בעי למימר
"השכיבנו"! אלא כיון דתקיננו רבנן "השכיבנו", כגאולה אריכתא
דמיא - הכא נמי, כיון דקבעוה רבנן בתפלה, כתפלה אריכתא
דמיא!

{מכדי האי "היו לרצון אמרי פי" משמע לבסוף ומשמע מעיקרא,
דבעינא למימר, מאי טעמא תקנוהו רבנן לאחר שמנה עשרה
ברכות?! לימרו מעיקרא?! <אמר ר' יהודה בריה דר' שמעון בן
פזי: הואיל ולא אמרו דוד אלא לאחר שמנה עשרה פרשיות,
לפיכך תקינו רבנן לאחר שמנה עשרה ברכות!

{הני שמנה עשרה, תשע עשרה הויין?! <"אשרי האיש" ו"למה רגשו
גוים" חדא פרשה היא! דאמר ר' יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי:
מאה ושלוש פרשיות אמר דוד, ולא אמר "הללויה" עד שראה
במפלתן של רשעים! שנאמר: (תהלים קד) "יתמו חטאים מן
הארץ, ורשעים עוד אינם, ברכי נפשי את ה' הללויה" - הני מאה
ושלוש, מאה וארבע הויין?! - אלא שמע מינה: "אשרי האיש"
ו"למה רגשו גוים" חדא פרשה היא! דאמר ר' שמואל בר נחמני
אמר **רבי יוחנן**: (י, א) כל פרשה שהיתה חביבה על דוד, פתח בה
ב"אשרי" וסיים בה ב"אשרי" - פתח ב"אשרי" דכתיב: (תהלים א)
"אשרי האיש", וסיים ב"אשרי" דכתיב: (תהלים ב) "אשרי כל חוסי
בו"

הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דר' מאיר, והוו קא מצערו ליה
טובא. הוה קא בעי ר' מאיר רחמי עלויהו, כי היכי דלימותו.
אמרה ליה ברוריא, דביתהו: "ימאי דעתך? משום דכתיב: (תהלים
קד) "יתמו חטאים"! מי כתיב "חוטאים"?! "חטאים" כתיב! ועוד,
שפיל לסיפיה דקרא: "ורשעים עוד אינם" - כיון דיתמו חטאים,
ורשעים עוד אינם?! - אלא בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה,
ורשעים עוד אינם!" - בעא רחמי עלויהו, והדרו בתשובה!

אמר לה ההוא מינא¹² לברוריא: ייכתיב: (ישעיהו נד) "רני עקרה
לא ילדה" - ימשום דלא ילדה, רני?! <אמרה ליה: שטיא! שפיל

12 יש גורסים "צדוקי", וכן להלן

לסיפיה דקרא, דכתיב: "כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' - אלא מאי "עקרה לא ילדה"? - רני כנסת ישראל, שדומה לאשה עקרה, שלא ילדה בנים לגיהנם כותיכו!

אמר ליה ההוא מינא לר' אבהו: זיכתביב: (תהלים ג) "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו", וכתביב: (תהלים נז) "לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה" - הי מעשה הוה ברישא?! - מכדי מעשה שאול הוה ברישא, לכתוב ברישא?! אמר ליה: אתון, דלא דרשיתון סמוכין, קשיא לכו - אנן, דדרשינן סמוכים, לא קשיא לן! דאמר ר' יוחנן: סמוכין מן התורה מנין? שנאמר: (תהלים קיא) "סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר" - לממה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג? - שאם יאמר לך אדם: "כלום יש עבד שמורד ברבו!", אף אתה אמור לו: "כלום יש בן שמורד באביו!" - אלא הוה! - הכא נמי, הוה!

אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מאי דכתיב: (משלי לא) "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה"? כנגד מי אמר שלמה מקרא זה? לא אמרו אלא כנגד דוד אביו, שדר בחמשה עולמים, ואמר שירה! - דר במעי אמו, ואמר שירה, שנאמר: (תהלים קג) "ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו"; יצא לאויר העולם, ונסתכל בכוכבים ומזלות, ואמר שירה, שנאמר: "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו. ברכו ה' כל צבאיו משרתיו עושי רצונו. ברכו ה' כל מעשיו בכל מקמות ממשלתו ברכי נפשי את ה'"; ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה, ואמר שירה, שנאמר: "ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו" #מאי "כל גמוליו"? אמר ר' אבהו: שעשה לה דדים במקום בינה! טעמא מאי? אמר רב יהודה: כדי שלא יסתכל במקום ערוה! <רב מתנא אמר: כדי שלא יינק ממקום הטנופת#; ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה, שנאמר: (תהלים קד) "יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה"; נסתכל ביום המיתה ואמר שירה, שנאמר: "ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת" #מאי משמע דעל יום המיתה נאמר? אמר רבה בר רב שילא: מסיפא דעניינא, דכתיב: "תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון" #

רב שימי בר עוקבא, ואמרי לה מר עוקבא, הוה שכיח קמיה דר' שמעון בן פזי, והוה מסדר אגדתא קמיה דר' יהושע בן לוי. אמר

מחברת ברכות - א

ליה: גמאי דכתיב: (תהלים קג) "ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו"? אמר ליה: בא וראה, שלא כמדת הקדוש ברוך הוא, מדת בשר ודם! מדת בשר ודם, צר צורה על גבי הכותל, ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה, קרבים ובני מעים - והקב"ה אינו כן! - צר צורה בתוך צורה, ומטיל בה רוח ונשמה, קרבים ובני מעים! והיינו דאמרה חנה: (שמואל א ב) "אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו" - גמאי "אין צור כאלהינו"? אין צייר כאלהינו! גמאי "כי אין בלתך"? אמר ר' יהודה בר מנסיא: אל תקרי: "כי אין בלתך" אלא "אין לבלותך" - שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם! - מדת בשר ודם, מעשה ידיו מבלין אותו - והקב"ה, מבלה מעשיו!

אמר ליה: אנא הכי קא אמינא לך: גהני חמשה "ברכי נפשי", כנגד מי אמרן דוד? לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה! - מה הקב"ה, מלא כל העולם - אף נשמה, מלאה את כל הגוף; מה הקדוש ברוך הוא, רואה ואינו נראה - אף נשמה, רואה ואינה נראית; מה הקב"ה, זן את כל העולם כלו - אף נשמה, זנה את כל הגוף; מה הקב"ה, טהור - אף נשמה, טהורה; מה הקדוש ברוך הוא, יושב בחדרי חדרים - אף נשמה, יושבת בחדרי חדרים - יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו, וישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו!

אמר **רב המנונא**: מאי דכתיב: (קוהלת ח) "מי כהחכם ומי יודע פשר דבר"? - מי כהקדוש ברוך הוא, שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים - בין חזקיהו לישעיהו. חזקיהו אמר: ליתי ישעיהו גבאי - דהכי אשכחן באליהו, דאזל לגבי אחאב, שנאמר: (מלכים א יח) "וילך אליהו להראות אל אחאב"¹³; ישעיהו אמר: ליתי חזקיהו גבאי - דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב, דאזל לגבי אלישע! - מה עשה הקב"ה? הביא יסורים על חזקיהו, ואמר לו לישעיהו: "לך ובקר את החולה!", שנאמר: (מלכים ב כ:א) ישעיהו לח) "בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה"

גמאי: "כי מת אתה ולא תחיה"? אמת אתה בעולם הזה, ולא תחיה לעולם הבא! אמר ליה: גמאי כולי האי? אמר ליה: משום דלא עסקת בפריה ורביה! אמר ליה: משום דחזאי לי ברוח הקדש

מחברת ברכות - א

דנפקי מינאי בנין דלא מעלו! אמר ליה: גְּבַהְדִּי כבשי דרחמנא למה לך?! מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא, לעביד! אמר ליה: השתא הב לי ברתך - אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו. אמר ליה: כבר נגזרה עליך גזירה. אמר ליה: בן אמוץ! כלה נבואתך וצא! כך מקובלני מבית אבי אבא: אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים!

אתמר נמי: **רבי יוחנן ורבי אלעזר**, דאמרי תרוייהו: אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר: (איוב יג) "הן יקטלני לו איחל!" (יב) אמר ר' חנן: אפילו בעל החלומות אומר לו לאדם למחר הוא מת, אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר: (קוהלת ה) "כי ברוב חלומות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא!" מיד: (ישעיהו לח) "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' "

גְּמַאי קיר? אמר ר' שמעון בן לקיש: מקירות לבו! שנאמר: (ירמיהו ד) "מעי מעי אוחילה קירות לבי הומה לי לבי לא אחרש כי קול שופר שמעת נפשי תרועת מלחמה!" <ר' לוי אמר: על עסקי הקיר - אמר לפניו: רבונו של עולם! ומה שונמית, שלא עשתה אלא קיר אחת קטנה, החיית את בנה - אבי אבא, שחפה את ההיכל כולו בכסף ובזהב, על אחת כמה וכמה!

(ישעיהו לח) "זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי" - גְּמַאי "והטוב בעיניך עשיתי"? אמר ר' יהודה אמר רב: שסמך גאולה לתפלה אר' לוי אמר: שגנז ספר רפואות

תנו רבנן: ששה דברים עשה חזקיהו המלך - על שלשה הודו לו ועל שלשה לא הודו לו - על שלשה הודו לו: גנז ספר רפואות, והודו לו; כתת נחש הנחשת, והודו לו; גירר עצמות אביו על מטה של חבלים, והודו לו. ועל שלשה לא הודו לו: סתם מי גיחון, ולא הודו לו; קצץ דלתות היכל ושגרם למלך אשור, ולא הודו לו; עבר ניסן בניסן, ולא הודו לו

{ומי לית ליה לחזקיהו (שמות יב) "החדש הזה לכם ראש חדשים" - זה ניסן, ואין אחר ניסן?! אלא טעה בדשמואל, דאמר **שמואל**: אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר, הואיל וראוי לקובעו ניסן - סבר: "הואיל וראוי" לא אמרינן

מחברת ברכות - א

אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא: כל התולה בזכות עצמו, תולין לו בזכות אחרים - וכל התולה בזכות אחרים, תולין לו בזכות עצמו. משה תלה בזכות אחרים, שנאמר: (שמות לב) "זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך" - תלו לו בזכות עצמו, שנאמר: (תהלים קו) "ויאמר להשמידם, לולי משה בחירו, עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית"; חזקיהו תלה בזכות עצמו, דכתיב: "זכר נא את אשר התהלכתי לפניך" - תלו לו בזכות אחרים, שנאמר: (מלכים ב יט) "וגנתי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי". והיינו דר' יהושע בן לוי, דאמר ר' יהושע בן לוי: מאי דכתיב: (ישעיהו לח) "הנה לשלום מר לי מר"? - אפילו בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום, מר הוא לו!

(מלכים ב ד) "נעשה נא עליית קיר קטנה" - רב ושמואל, חד אמר: עלייה פרועה היתה, וקירוה; וחד אמר: אכסדרה גדולה היתה, וחלקוה לשנים {בשלמא למאן דאמר אכסדרה - היינו דכתיב: "קיר" - אלא למאן דאמר עלייה, מאי "קיר"?! אשקירוה! {בשלמא למאן דאמר עלייה - היינו דכתיב: "עליית" - אלא למאן דאמר "אכסדרה", מאי "עליית"?! <מעולה שבבתים!

"ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה" - אמר אביי, ואיתימא ר' יצחק: הרוצה להנות, יהנה כאלישע - ושאינו רוצה להנות, אל יהנה כשמואל הרמתי - שנאמר: (שמואל א ז) "ותשובתו הרמתה כי שם ביתו", ואמר ר' יוחנן: שכל מקום שהלך שם, ביתו עמו "ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא" - אמר ר' יוסי בר' חנינא: מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש

"קדוש הוא" - גמנא ידעה? ארב ושמואל, חד אמר: שלא ראתה זבוב עובר על שולחנו, וחד אמר: סדין של פשתן הציעה על מטתו ולא ראתה קרי עליו; "קדוש הוא" - אמר ר' יוסי בר' חנינא: הוא קדוש, ומשרתו אינו קדוש

"ויגש גיחזי להדפה" - אמר ר' יוסי בר' חנינא: שאחזה בהוּב יפיה

"עובר עלינו תמיד" - אמר ר' יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב: כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו, ומהנהו מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין

מחברת ברכות - א

ואמר ר' יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב: אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל, אלא במקום נמוך ויתפלל, שנאמר: (תהלים קל) "ממעמקים קראתיך ה' ". תניא נמי הכי: לא יעמוד אדם, לא על גבי כסא, ולא על גבי שרפרף, ולא במקום גבוה, ויתפלל - אלא במקום נמוך ויתפלל, לפי שאין גבהות לפני המקום, שנאמר: "ממעמקים קראתיך ה' ". וכתוב: (תהלים קב) "תפלה לעני כי יעטוף"

ואמר ר' יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב: המתפלל צריך שיכוין את רגליו, שנאמר: (יחזקאל א) "ורגליהם רגל ישרה" ואמר ר' יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב: מאי דכתיב: (ויקרא יט) "לא תאכלו על הדם"? לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם. אמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן אמר ר' יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב: כל האוכל ושותה, ואחר כך מתפלל, עליו הכתוב אומר: (מלכים א יד) "ואותי השלכת אחרי גויך" - אל תקרי "גויך" אלא "גאיך" - אמר הקב"ה: לאחר שנתגאה זה, קבל עליו מלכות שמים

ר' יהושע אומר עד שלש שעות -- אמר רב יהודה אמר שמואל:
הלכה כרבי יהושע

הקורא מכאן ואילך לא הפסיד -- אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: ובלבד שלא יאמר "יוצר אור" {מיתבי: הקורא מכאן ואילך לא הפסיד - כאדם שהוא קורא בתורה - אבל מברך הוא שתיים לפניו ואחת לאחריה?! - תיובתא דרב חסדא - תיובתא! איכא דאמרי: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: מאי "לא הפסיד"? שלא הפסיד ברכות! תניא נמי הכי: הקורא מכאן ואילך, לא הפסיד - כאדם שקורא בתורה - אבל מברך הוא שתיים לפניו ואחת לאחריה

אמר ר' מני: גדול הקורא קריאת שמע בעונתה יותר מהעוסק בתורה - מדקתני: "הקורא מכאן ואילך לא הפסיד - כאדם הקורא בתורה", מכלל דקורא בעונתה עדיף!

מחברת ברכות - א

משנה: בית שמאי אומרים: בערב כל אדם יטה ויקרא, ובבקר יעמוד, שנאמר: (דברים ו) "ובשכבך ובקומך". **ובית הלל** אומרים: כל אדם קורא כדרכו, שנאמר: "ובלכתך בדרך". אם כן, למה נאמר: "ובשכבך ובקומך"? בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים! אמר ר' **טרפון**: אני הייתי בא בדרך, והטתי לקרות כדברי בית שמאי, וסכנתי בעצמי מפני הלסטים. אמרו לו: כדי היית לחוב בעצמך, שעברת על דברי בית הלל!

(יא,א) גמרא: {בשלמא בית הלל, קא מפרשי טעמייהו וטעמא דבית שמאי - אלא בית שמאי, מאי טעמא לא אמרי כבית הלל?!
אמרי לך בית שמאי: אם כן, נימא קרא: "בבקר ובערב" - מאי "בשכבך ובקומך"? - בשעת שכיבה, שכיבה ממש, ובשעת קימה, קימה ממש!

{ובית שמאי, האי "ובלכתך בדרך" מאי עביד להו?! אהוא מבעי להו לכדתניא: "בשבתך בביתך" - פרט לעוסק במצוה; "ובלכתך בדרך" - פרט לחתן. מכאן אמרו: הכונס את הבתולה פטור, ואת האלמנה חייב מאי משמע? אמר **רב פפא**: כי דרך - מה דרך, רשות - אף כל, רשות

{מי לא עסקינן דקא אזיל לדבר מצוה, ואפילו הכי, אמר רחמנא לקרי?! אם כן, לכתוב רחמנא: "בשבת ובלכת" - מאי "בשבתך ובלכתך"? - בשבת דידך ובלכת דידך הוא דמחייבת - הא דמצוה, פטירת! {אי הכי, אפילו כונס את האלמנה נמי?! אהאי טריד, והאי לא טריד! {אי משום טרדא, אפילו טבעה ספינתו בים נמי?! ~וכי תימא: הכי נמי, אלמה אמר ר' **אבא בר זבדא** אמר **רב**: אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין, שהרי נאמר בהם "פאר", שנאמר: (יחזקאל כד) "פארך חבוש עליך"?! אהתם, טריד טרדא דמצוה, הכא, טריד טרדא דרשות! %ובית שמאי: ההוא מבעי להו: פרט לשלוחי מצוה %ובית הלל אמרי: ממילא שמע מינא דאפילו בדרך נמי קרי

תנו רבנן: **בית הלל** אומרים: עומדין וקורין, יושבין וקורין, ומטין וקורין. הולכין בדרך וקורין, עושין במלאכתן וקורין. ומעשה ברבי ישמעאל ור' אלעזר בן עזריה שהיו מסובין במקום אחד, והיה ר' ישמעאל מוטה ור' אלעזר בן עזריה זקוף. כיון שהגיע זמן קריאת שמע, הטה רבי אלעזר וזקף ר' ישמעאל. אמר לו רבי אלעזר בן

מחברת ברכות - א

עזריה לר' ישמעאל: ׀ישמעאל אחי! אמשול לך משל, למה הדבר דומה - משל לאחד שאומרים לו: "זקנד מגודל!" אמר להם: "יהיה כנגד המשחיתים!" - אף כך, אתה - כל זמן שאני זקוף, אתה מוטה - עכשיו, כשאני הטתי, אתה זקפת?! אמר לו: אני עשיתי כדברי בית הלל, ואתה עשית כדברי בית שמאי! ולא עוד, אלא שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות! #מאי "ולא עוד"? אוכי תימא: בית הלל נמי אית להו מטין - הני מילי דמטה ואתא מעיקרא - אבל הכא, כיון דעד השתא הוית זקוף, והשתא מוטה, אמרי: שמע מינא: כבית שמאי סבירא להו! שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות! #

תני **רב יחזקאל**: עשה כדברי בית שמאי, עשה; כדברי בית הלל, עשה. **רב יוסף** אמר: עשה כדברי בית שמאי, לא עשה ולא כלום, דתנן: מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית, **בית שמאי** פוסלין **ובית הלל** מכשירין. אמרו להם **בית הלל לבית שמאי**: ׀מעשה, שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לבקר את ר' יוחנן בן החורנית. מצאוהו שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושלחנו בתוך הבית, ולא אמרו לו כלום!?! אמרו להם: משם ראייה?! אף הם אמרו לו: אם כן היית נוהג, לא קיימת מצות סוכה מימך!

רב נחמן בר יצחק אמר: עשה כדברי בית שמאי, חייב מיתה! דתנן: אמר ר' **טרפון**: אני הייתי בא בדרך, והטתי לקרות כדברי בית שמאי, וסכנתי בעצמי מפני הלסטים. אמרו לו: כדי היית לחוב בעצמך, שעברת על דברי בית הלל!

משנה: בשחר מברך שתים לפניו ואחת לאחריה. ובערב מברך שתים לפניו ושתים לאחריה - אחת ארוכה ואחת קצרה. מקום שאמרו להאריך, אינו רשאי לקצר; לקצר, אינו רשאי להאריך; לחתום, אינו רשאי שלא לחתום; שלא לחתום, אינו רשאי לחתום

גמרא: ׀מאי מברך? אמר ר' **יעקב** אמר ר' **אושעיא**: (יא,ב) (ישעיהו מה) "יוצר אור ובורא חשך" {לימא: "יוצר אור ובורא נוגה"?} כדכתיב קאמרינן! {אלא מעתה: "עושה שלום ובורא רע"

מחברת ברכות - א

מי קא אמרינן כדכתיב?! ~אלא: כתיב "רע" וקרינן "הכל", לישנא מעליא - הכא נמי, לימא "נוגה", לישנא מעליא?!

|<אלא אמר **רבא**: כדי להזכיר מדת יום בלילה, ומדת לילה ביום! {בשלמא מדת לילה ביום, כדאמרינן: "יוצר אור ובורא חשך" - אלא מדת יום בלילה, היכי משכחת לה?! <אמר **אביי**: "גולל אור מפני חשך, וחשך מפני אור"!

גואידך, מאי היא? <אמר **רב יהודה** אמר **שמואל**: "אהבה רבה". וכן אורי ליה **רבי אלעזר** לר' **פדת בריה**: "אהבה רבה". תניא נמי הכי: אין אומרים "אהבת עולם" אלא "אהבה רבה". **ורבנן** אמרי: "אהבת עולם", וכן הוא אומר: (ירמיהו לא) "ואהבת עולם אהבתיך, על כן משכתיך חסד"

אמר ר' **יהודה** אמר **שמואל**: השכים לשנות עד שלא קרא קריאת שמע, צריך לברך - משקרא קריאת שמע, אין צריך לברך, שכבר נפטר באהבה רבה. אמר **רב הונא**: למקרא צריך לברך, ולמדרש אין צריך לברך. ור' **אלעזר** אמר: למקרא ולמדרש צריך לברך, למשנה אין צריך לברך. ור' **יוחנן** אמר: אף למשנה נמי צריך לברך, אבל לתלמוד אין צריך לברך. **ורבא** אמר: אף לתלמוד צריך לברך! דאמר **רב חייא בר אשי**: זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה **דרב** לתנויי פרקין בספרא דבי רב. הוה מקדים וקא משי ידיה ובריך, ומתני לן פרקין

גמאי מברך? <אמר ר' **יהודה** אמר **שמואל**: "אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה". ור' **יוחנן** מסיים בה הכי: "הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל, ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך. ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל". **ורב המנונא** אמר: "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה ה' נותן התורה". אמר¹⁴ **רב המנונא**: זו היא מעולה שבברכות, הלכך לימרינהו לכולהו

תנן התם: אמר להם הממונה: ברכו ברכה אחת! והם ברכו, וקראו עשרת הדברות, "שמע", "והיה אם שמוע", "ויאמר", וברכו

14 כד לפננו, וגרסת רי"ף: "והא דר' המנונא מעולה שבברכות"

מחברת ברכות - א

את העם שלש ברכות: אמת ויציב, ועבודה, וברכת כהנים. ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא

גמאי ברכה אחת? כפי הא דרבי אבא ור' יוסי בר אבא, אקלעו לההוא אתרא. בעו מנייהו: גמאי ברכה אחת? לא הוה בידיהו. ואתו שיילוהו לרב מתנה. לא הוה בידיה. אתו שיילוהו לרב יהודה. אמר להו: הכי אמר שמואל: "אהבה רבה". ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר ר' שמעון בן לקיש: "יוצר אור"

כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר: הא דרבי זריקא, לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר! דאמר ר' זריקא אמר ר' אמי אמר ר' שמעון בן לקיש: זאת אומרת: ברכות אין מעכבות זו את זו - אי אמרת בשלמא, "יוצר אור" הוה אמרי, היינו דברכות אין מעכבות זו את זו, דלא קא אמרי "אהבה רבה" - (יבא) אלא אי אמרת "אהבה רבה" הוה אמרי, מאי ברכות אין מעכבות זו את זו?! דלמא האי דלא אמרי "יוצר אור" משום דלא מטא זמן "יוצר אור", וכי מטא זמן "יוצר אור" הוה אמרי!

{ואי מכללא, מאי?! כדאי מכללא, לעולם "אהבה רבה" הוה אמרי, וכי מטא זמן "יוצר אור", הוה אמרי ליה - ומאי "ברכות אין מעכבות זו את זו"? סדר ברכות!

וקורין עשרת הדברות, "שמע", "והיה אם שמוע", "ויאמר", "אמת ויציב", ועבודה, וברכת כהנים -- אמר ר' יהודה אמר שמואל: אף בגבולין בקשו לקרות כן, אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין. תניא נמי הכי: ר' נתן אומר: בגבולין בקשו לקרות כן, אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין

רבה בר בר חנה סבר למקבעינהו בסורא. אמר ליה רב חסדא: כבר בטלום מפני תרעומת המינין! אמימר סבר למקבעינהו בנהרדעא. אמר ליה רב אשי: כבר בטלום מפני תרעומת המינין!

ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא -- גמאי "ברכה אחת"? אמר ר' חלב: משמר היוצא אומר למשמר הנכנס: "מי ששכן את שמו בבית הזה, הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלוה וריעות!"

מקום שאמרו להאריך -- פשיטא: היכא דקא נקיט כסא דחמרא בידיה, וקסבר דשכרא הוא, ופתח ומברך אדעתא דשכרא, וסיים בדחמרא, יצא - דאי נמי אם אמר "שהכל נהיה בדברו", יצא.

מחברת ברכות - א

דהא תנן: על כולם, אם אמר "שהכל נהיה בדברו" יצא - אלא היכא דקא נקיט כסא דשכרא בידיה, וקסבר דחמרא הוא, פתח ובריך אדעתא דחמרא, וסיים בדשכרא, מאי? - בתר עיקר ברכה אזלינן, או בתר חתימה אזלינן?

{תא שמע: שחרית, פתח ב"יוצר אור" וסיים ב"מעריב ערבים", לא יצא; פתח ב"מעריב ערבים" וסיים ב"יוצר אור", יצא. ערבית, פתח ב"מעריב ערבים" וסיים ב"יוצר אור", לא יצא; פתח ב"יוצר אור" וסיים ב"מעריב ערבים", יצא. כללו של דבר: הכל הולך אחר החתום אשאני התם, דקאמר: "ברוך ... יוצר המאורות" {הניחא לרב, דאמר: כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה, שפיר - אלא לר' יוחנן, דאמר: כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, מאי איכא למימר?! | אלא כיון דאמר **רבה בר עולא**: כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום, כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא, אתרוייהו קאמר!

{תא שמע מסיפא: כללו של דבר: הכל הולך אחר החתום - "כללו של דבר" לאתווי מאי? לאו לאתווי הא דאמרן?! לא! לאתווי נהמא ותמרי! - היכי דמי? אילימא דאכל נהמא וקסבר דתמרי אכל, ופתח אדעתא דתמרי וסיים בדנהמא, היינו בעיין! - אלא¹⁵ כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל, ופתח בדנהמא וסיים בדתמרי - יצא, דאפילו סיים בדנהמא נמי יצא! - מאי טעמא? - דתמרי נמי מיזן זייני!

אמר **רבה בר חיננא סבא** משמיה **דרב**: כל שלא אמר "אמת ויציב" שחרית ו"אמת ואמונה" ערבית, לא יצא ידי חובתו, שנאמר: (תהלים צב) "להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות"

ואמר **רבה בר חיננא סבא** משמיה **דרב**: המתפלל, כשהוא כורע, כורע ב"ברוך", וכשהוא זוקף, זוקף בשם. אמר **שמואל**: מאי טעמא דרב? דכתיב: (תהלים קמו) "ה' זוקף כפופים!" {מיתיבי: (מלאכי ב) "מפני שמי נחת הוא!"? <מי כתיב בשמי?>! מפני שמי כתיב!

אמר ליה **שמואל לחייא בר רב בר אוריאן**: תא ואימא לך מלתא מעלייתא דאמר אבוד. הכי אמר אבוד: כשהוא כורע, כורע בברוך, כשהוא זוקף, זוקף בשם

15 כד גרסת כ"י, ולפננו: "לא צריכא"

מחברת ברכות - א

(יב,ב) רב ששת כי כרע, כרע כחיזרא; כי קא זקיף, זקיף כחיויא

ואמר **רבה בר חיננא סבא** משמיה **דרב**: כל השנה כולה, אדם מתפלל "האל הקדוש", "מלך אוהב צדקה ומשפט" - חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים, שמתפלל "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט". **ורבי אלעזר** אמר: אפילו אמר "האל הקדוש" יצא, שנאמר: (ישעיהו ה) "ויגבה ה' צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה" - אימתי "ויגבה ה' צבאות במשפט"? אלו עשרה ימים שמראש השנה ועד יום הכפורים! וקאמר "האל הקדוש"!

מאי הוה עלה? אמר **רב יוסף**: "האל הקדוש" ו"מלך אוהב צדקה ומשפט". **רבה** אמר: "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט". והלכתא כרבה

ואמר **רבה בר חיננא סבא** משמיה **דרב**: כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש, נקרא "חוטא", שנאמר: (שמואל א יב) "גם אנכי חלילה לי מחטא לה' מחדול להתפלל בעדכם". אמר **רבא**: אם תלמיד חכם הוא, צריך שיחלה עצמו עליו. מאי טעמא? אילימא משום דכתיב: (שמואל א כב) "ואין חולה מכם עלי וגולה את אזני" - דילמא מלך שאני! אלא מהכא: (תהלים לה) "ואני בחלותם לבושי שק, עניתי בצום נפשי"

ואמר **רבה בר חיננא סבא** משמיה **דרב**: כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו, מוחלין לו על כל עונותיו, שנאמר: (יחזקאל טז) "למען תזכרי ובשת ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלמתך בכפרי לך לכל אשר עשית נאם ה' אלהים" {דילמא צבור שאני! | אלא מהכא: (שמואל א כח) "ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אותי ויאמר שאול צר לי מאד ופלשתים נלחמים בי וה' סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביאים גם בחלומות ואקראה לך להודיעני מה אעשה" - ואילו "אורים ותמים" לא קאמר, משום דקטליה לנוב עיר הכהנים! ומנין דאחילו ליה מן שמיא? שנאמר: (שמואל א כח) "ומחר אתה ובניך עמי", ואמר ר' **יוחנן**: עמי במחיצתי! <<**ורבנן** אמרי: מהכא: (שמואל ב כא) "והוקענום לה' בגבעת שאול בחיר ה' " - יצתה בת קול ואמרה: "בחיר ה' "

מחברת ברכות - א

אמר ר' אבהו בן זוטרתני אמר רבי יהודה בר זבידא: בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע - ומפני מה לא קבעוה? משום טורח צבור! גמאי טעמא? ^ אילימא משום דכתיב בה: (במדבר כג) "אל מוציאם ממצרים" - לימא פרשת רבית, ופרשת משקלות, דכתיב בהן יציאת מצרים! אלא אמר ר' יוסי בר אבין: משום דכתיב בה האי קרא: (במדבר כד) "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו!" {ולימא האי פסוקא ותו לא?! אגמירי: כל פרשה דפסקה משה רבינו, פסקינן - דלא פסקה משה רבינו, לא פסקינן!

גפרשת ציצית, מפני מה קבעוה? אמר ר' יהודה בר חביבא: מפני שיש בה חמשה דברים: מצות ציצית, יציאת מצרים, עול מצות, ודעת מינים, הרהור עבירה, והרהור עבודה זרה! {בשלמא הני תלת, מפרשן - עול מצות, דכתיב: (במדבר טו) "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'"; ציצית, דכתיב: "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדרתם"; יציאת מצרים, דכתיב: "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" - אלא דעת מינים, הרהור עבירה, והרהור עבודה זרה מנלן?! אדתניא: "אחרי לבבכם" - זו מינות! וכן הוא אומר: (תהלים יד) "אמר נבל בלבו אין אלהים"; "אחרי עיניכם" - זה הרהור עבירה! שנאמר: (שופטים יד) "ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני"; "אתם זונים" - זה הרהור עבודה זרה! וכן הוא אומר: (שופטים ח) "ויזנו אחרי הבעלים"

משנה: מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר ר' אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה **בן זומא** שנאמר: (דברים טז) "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיידך" - "ימי חיידך" - הימים; "כל ימי חיידך" - הלילות. **וחכמים** אומרים: "ימי חיידך" - העולם הזה; "כל" - להביא לימות המשיח

גמרא: תניא: אמר להם **בן זומא לחכמים**: גוכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח?! והלא כבר נאמר: (ירמיהו כג) "הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם!" אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד

מחברת ברכות - א

מלכיות עיקר ויציאת מצרים טפל לו! כיוצא בו אתה אומר: (בראשית לה) "לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך" - (יג,א) לא שיעקר יעקב ממקומו, אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו. וכן הוא אומר: (ישעיהו מג) "אל תזכרו ראשונות, וקדמוניות אל תתבוננו" - אל תזכרו ראשונות - זה שעבוד מלכיות; "וקדמוניות אל תתבוננו" - זו יציאת מצרים!

(ישעיהו מג) "הנני עושה חדשה עתה תצמח" - תני **רב יוסף**: זו מלחמת גוג ומגוג. משל למה הדבר דומה? לאדם שהיה מהלך בדרך, ופגע בו זאב, וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה זאב. פגע בו ארי, וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה ארי. פגע בו נחש, וניצל ממנו - שכח מעשה שניהם, והיה מספר והולך מעשה נחש. אף כך ישראל - צרות אחרונות משכחות את הראשונות!

(דברי הימים א א) "אברם הוא אברהם" - בתחלה נעשה אב לארם, ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו; "שרי היא שרה" - בתחלה נעשית שרי לאומתה, ולבסוף נעשית שרה לכל העולם כולו

תני **בר קפרא**: כל הקורא לאברהם "אברם", עובר בעשה, שנאמר: (בראשית יז) "והיה שמך אברהם". **רבי אליעזר** אומר: עובר בלאו, שנאמר: "ולא יקרא עוד את שמך אברם" {אלא מעתה, הקורא לשרה "שרי", הכי נמי! אהתם, קודשא בריך הוא אמר לאברהם: (בראשית יז) "שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה" {אלא מעתה, הקורא ליעקב "יעקב", הכי נמי! אשאני התם, דהדר אהדריה קרא, דכתיב: (בראשית מו) "ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב"

{מתלב רבי יוסי בר אבין, ואיתימא רבי יוסי בר זבידא: (נחמיה ט) "אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם" אמר ליה: התם נביא הוא דקא מסדר לשבחיה דרחמנא, מאי דהוה מעיקרא!